

*De valkerij
in de Nederlanden*



1976

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND

„ADRIAAN MOLLEN”

Opgericht in 1938
Erkend bij Koninklijk Besluit
van 10 september 1962

UITGAVEN:

Mededelingen, uitsluitend ten behoeve van de leden.

Jaarboek 1976, tot stand gekomen met steun van het Jachtfonds, en aangeboden aan leden en donateurs.

Prijs van het Jaarboek f 15,— (inclusief porto). Bestellingen uitsluitend d.m.v. vooruitbetaling op postgiro nr. 76430 t.n.v. de Penningmeester van het Nederlands Valkeniersverbond, Vinklaan 5, Riethoven.

Bij de voorplaat:

De afbeelding toont de prachtige Hagerd-Havik naar een lithografie van J. Wolf uit het standaardwerk *Traité de Fauconnerie* van de auteurs H. Schlegel en A.H. Verster van Vulverhorst.

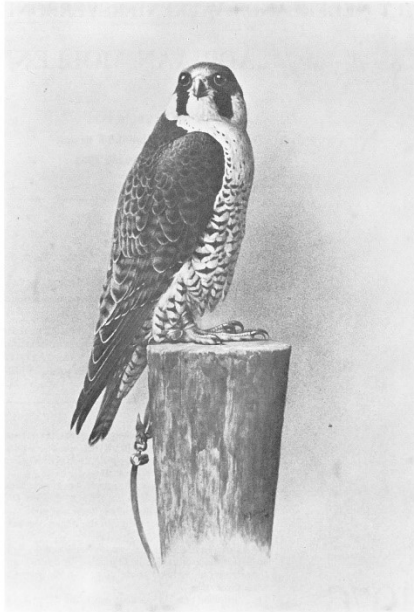
Het in atlas-folioformaat uitgegeven boek verscheen in een gelimiteerde oplage in 1853 te Leiden (bij Aratz & Co) en in Düsseldorf, voor de prijs van f 210,—, naar de maatstaven van die dagen een aanzienlijk bedrag.

De schitterende platen zijn van de hand van J. Wolf en J.B. Sonderland. De jachtvogels zijn levensgroot geportretteerd, bekend is de plaat van de gehuifde witte Geervalk.

De schrijvers van dit mooiste werk uit de valkerij-literatuur hebben zich laten inspireren door de verrichtingen van de leden van de befaamde Loo Hawking Club.

1976

Uitgave: Herfst 1977



Slechtvalk - aquarel van H.J. Stijper

2

WAAROM EEN HAVIK ZO MOEILIK EEN EEND PAKT

door H.J. Stijper

Hiermee bedoel ik niet, dat eenden vaak op de oever zitten en bij nadering van de Havik meteen in het water onderduiken en onder water een eind wegzwemmen. Of in de lengte van de sloot vliegen en pas op het laatste moment erin plonzen en de Havik op een waterhoos tracteren, de koene jachtkompaan nat en gedemoraliseerd op de kant achterlatend, terwijl ze zelf een eindje verderop zich rustig de veren gaan poetsen. Of dat ze zo sterk zijn, dat ook een wijfshavik een hele bijl aan ze heeft. Havikiers hebben vele listen en lagen bedacht en uitgeprobeerd, zoals het in linie dwars op de sloot aanlopen en pas slippen, als de eenden boven het land vliegen. We hebben, geloof het maar, echt aan alles gedacht en het bleef grotendeels theorie. Steeds als het om een open en eerlijke krachtmeting ging — en dat is iets wat nu eenmaal niet in de natuur van een Havik ligt, die, met gebruikmaking van dekking en liefst van vlakbij, snel zijn prooi wil pakken — kregen we het bekende beeld te zien van een langzaam, maar heel zeker op de Havik uitlopende eend en het na 50 of 80 m opgeven en afzwaaien van de Havik.

Het is anders dan de vlucht op Fazant. Als bij de Fazantenjacht de overrompeling — meestal met een opstoot, het „trouwen” van de Franzen — in de eerste meters niet lukt, blijft de Havik achter ze aanluimelen, vaak wat stijgend en hoger vliegend dan de Fazant, om pas bij de „put-in” in een andere versnelling over te gaan en in duikvlucht de Fazant in de dekking te binden. Als de Havik het tenminste niet heeft opgegeven bij gebrek aan de noodzakelijke kennis van het feit dat een Fazant na 2 à 300 m naar de grond moet omdat zijn raket is uitgebrand.

Een eend gaat echter door — en hoe! Ze kunnen landen en zeën overvliegen en een Havik is kanaloos. Een Havik die een eend slaat, doet dit bij verrassing d.m.v. dekking of meteen bij het opgaan.

Als de eenden de bovenvermelde afweertechieken niet toepassen, is dit de enige manier om met de Havik een kans te maken en de slip is dan dusdanig kort, dat er visueel niets aan te belevan valt. Maar dat is een vaker voorkomend euvel bij de Lage Vlucht. Ik weet dat er enkelen onder ons zijn die zeer spectaculaire vluchten op eenden gezien hebben (niet waar, redakteur!), maar dat waren wijfshaviken en het sterkt mij in de overtuiging dat wijven sneller zijn dan tarsels.

In al die jaren valkerij heb ik slechts een handjevol eenden kunnen slaan, wat ook deels zijn oorzaak vindt in het feit dat ik alleen als gast gerechtigd was om het op een eend te proberen.

Ik zou het kunnen laten bij deze opmerkingen, die iedere havikier met wat eendenervaring kan maken, ware het niet dat nieuwsgierigheid ons had verleid tot enig nader onderzoek.

Om te beginnen moeten we, om iets meer van het hoe en waarom te begrijpen, Havik en eend als „vliegapparaat” beschouwen. Ik zal proberen in het hier volgende enkele technische termen wat te omschrijven. Omdat een duidelijke behandeling van deze zaken te ver zou voeren, wil ik de geïnteresseerde wijzen op het voortreffelijke boek van Anthony Jack, de President van de British Falconers Club, getiteld *Feathered Wings* (Methuen & Co Ltd., London 1953). Voor wie nog verder wil gaan: Dr. E.J. Stijper, *De Vliegkunst in het Dierenrijk* (Brill, Leiden 1950).

4

TEN GELEIDE

Er is mij gevraagd dit lustrum-jaarboek een inleidend woord mee te geven. Het is een plezier daaraan tegemoet te komen. Als men de reeks van jaarboeken die het Valkeniersverbond nu heeft uitgegeven, weer eens doorkijkt valt meteen op hoe verzorgd ze er uitzien en welk een keur van artikelen door de opschriften worden aangekondigd. Dat betekent dat het niet bij doorkijken blijft en dat men gaat lezen en gepakt wordt door de rijke historie van de valkerij en door het intensieve contact dat de valkeniers met hun vogels hebben.

Naast bijdragen over de historie, en het is goed dat ook de wat meer recente historie wordt vastgelegd, treft men steeds ook ervaringen van deze tijd aan. Aldus worden feiten levend gehouden, die zonder jaarboek in vergeetelheid zouden raken. De interesse in het wezen van de jachtvogels en ook de bewondering voor hun kunnen komt uit de artikelen steeds naar voren. En dat is toch wel het beste wat de valkenier kan ervaren. Het verzorgen van de vogels, het africhten, het naar hun aard laten jagen heeft al vele eeuwen de mens geboeid. Het verbond draagt er toe bij dat dat ook nu op waardige wijze gestalte krijgt.

Ik hoop dat het jaarboek zijn functie daarbij nog lang kan vervullen en dat de samenstellers ervan het goede peil zullen weten vast te houden.

DE DIRECTEUR VAN HET FAUNABEHEER.

Ir. J.W.G. Pfeiffer.

3

Vergelijking van eend met Havik

Als we Havik en eend met elkaar vergelijken, dan zien we in het vliegapparaat o.m. de volgende verschillen.

| Eend | Havik |
|--|---|
| 1. Relatief hoge vleugelbelasting. | Relatief lage vleugelbelasting. |
| Het is moeilijk hier een precieze waarde in kg/cm ² voor te geven, omdat zowel de gewichten als het oppervlak van de beweeglijke vleugel sterk kunnen variëren. Bij de eend valt het accent meer op hoog lichaamsgewicht t.o.v. een relatief klein vleugeloppervlak, bij de Havik daarentegen, op een relatief niet zo groot lichaamsgewicht t.o.v. een groot dragend oppervlak (vleugels + staart). Een eend kan niet in thermiek omhoog cirkelen, de Havik wel. | |
| 2. Korte staart, die weinig bijdraagt tot het draagvermogen, d.w.z. de totale draagvlakbelasting wordt door de staart nauwelijks verkleind. | Lange brede staart, die sterk bijdraagt tot het draagvermogen; bovendien kan door het spreiden en sluiten het oppervlak sterk gevarieerd worden. |
| 3. High-aspect-ratio vleugel, d.w.z. de „kooorde” is gering t.o.v. de lengte; een eend heeft een betrekkelijk smalle en spitse vleugel. De verhouding tussen breedte en lengte is 1 : 3 à 3½. | Low-aspect-ratio vleugel, d.w.z. een grote „kooorde” t.o.v. de lengte; een Havik heeft een korte, brede en afgeronde vleugel. De verhouding tussen breedte en lengte is 1 : 2 à 2½. |
| 4. Weinig voorzieningen voor langzaam vliegen. De duimvleugel is klein, er zijn geen versmalde slagpennen of om in vliegtuigtermen te spreken: geen „flaps” en „slots”. | Bijzondere voorzieningen voor langzaam vliegen: grote bewegelijke duimvleugel, sterk versmalde slagpennen, zachte buigzame veren. |

We kunnen uit deze vergelijking de volgende conclusies trekken.

Een eend moet, om in de lucht te kunnen blijven, een grotere krachtsinspanning aanwenden, resp. een grotere snelheid hebben dan de Havik. Om de hoge snelheid mogelijk te maken, is een high-aspect-ratio vleugel nodig, zonder grote duimen en zonder „gevingerde” slagpennen. Het is een strakke, stijve vleugel, gebouwd voor hoge snelheden. De relatief geringe vleugelbelasting, hierin nog geholpen door de lange brede staart, van de low-aspect-Haviksvleugel, staat langzaam vliegen toe. „Overtrek” („stall”) waarbij het draagvermogen van de vleugel door het ontstaan van wervels plotseling wegvallt, kan dan snel optreden, doch hierin wordt voorzien door de vernuftige „spleten en kleppen” (versmalde slagpennen en grote duimvleugel), zodat ook bij geringe snelheid en bij plotseling remmen of accelereren met grote invashokken, een goed aanliggen van de luchtstroom om de vleugel gewaarborgd is en geen overtrek optreedt.

Kortom, hier is mee gezegd dat een eend een zware, snelle „vliegmaschine” is en de Havik betrekkelijk licht en langzaam doch wendbaar is, met de mogelijkheid van een uiterst snelle landing en start.

In feite zien we dus dezelfde verschillen als tussen valken en de accipiters, als tussen de zware straaflager en het lichte kistje van de gletscherpiloot.

Snelheid van de eend

Hoewel de snelheden van vogels sterk variëren naar gelang de omstandigheden, mogen we ons, basierend op literatuurgegevens en eigen metingen op de autosnelheidsmeter,

5

de snelheid die een eend kan bereiken op 70 à 80 km/u stellen. Ze kunnen deze snelheid bovendien geruime tijd volhouden.

De normale vlucht van eenden in de Eemerpolder varieerde van 55 tot 75 km/u. De topsnelheid weet ik niet, maar zou ik, onder voorbehoud, op zeker 80 km/u, misschien zelfs op 90 km/u willen schatten. Het doet er niet eens zoveel toe of deze cijfers wel helemaal exact zijn. In de natuur is veel speelruimte en een beetje wind mee of tegen, een beetje meer of minder haast, zullen telkens van invloed zijn.

Snelheid van de Havik

Over de snelheid van de Havik zijn we minder goed geïnformeerd en we hebben daarom de vliegsnelheid gemeten van enkele tarsels, die ik in de loop der jaren bezat. We zijn daar reeds in 1957 mee begonnen. De vogels vloegen op de hand en op de loer en altijd werd gemeten vanaf de staande start tot het moment van het raken van de hand of de loer. De afstanden lagen tussen de 60 en 210 m, heen en terug gevlogen met het oog op de invloed van de wind. Alleen metingen met slechts geringe wind of windstilte heb ik laten meetellen bij de berekeningen.

Uit vele proefseries kwamen ruim 25 vrij nauwkeurige metingen, die ik kortheidsshalve hier niet in protocol wil citeren. Eerlijk gezegd viel de snelheid ons wel wat tegen. De vliegsnelheid der tarsels bleek te variëren van ca. 35 tot 42 km/u. Soms iets langzamer, soms iets sneller, tot max. 44 km/u. Er waren geen aanwijsbare verschillen tussen individuele vogels. De snelheid lag bij rugwind op ongeveer 41 km/u, bij tegenwind op ongeveer 37½ km/u, gemiddeld dus ca. 39 km/u.

Natuurlijk is de start en de landing van „neerdrukkende” invloed. Metingen over afstanden boven de 150 m gaven iets hogere waarden, d.w.z. het tijdverlies door start en landing is op langere afstanden uiteraard van minder invloed.

Het opnemen van „tussenlijden”, dus met vliegende start en passage, leverde niets nauwkeurigs op doch gaven wel een iets hogere snelheid dan de metingen met staande start en finish.

Op grond van deze aanwijzingen wagen we een gok van 10% verlies op rekening van start en landing. *We zouden dus de constante vliegsnelheid bij rustige lucht op 39 + 10% = 43 km/u kunnen stellen.*

Als een Havik het voordeel van enige wind heeft, kan de snelheid over een grotere afstand natuurlijk hoger oplopen. Met staande start doch met vliegende finish, mat ik over een afstand van 230 m op de Bosplaat een snelheid van 57,49 km/u, met een lichte wind opzij in de rug.

Jachtvluchten

Het tijdopnemen van jachtvluchten had nogal wat voeten in de aarde om begrijpelijke redenen. Vaak vergat ik, of de speciale „klokkenist”, in de opwindende chronometreer te starten of liet hem doorlopen na het slaan.....

Ik geef enkele voorbeelden met de opmerking dat we ons best hebben gedaan zo juist mogelijk te meten.

| | |
|---|------------|
| Over 28 m - 2,2 sec. windstil, op Kokmeuw | 45,81 km/u |
| Over 35 m - 3,6 sec. harde wind opzij, op Kokmeuw | 35 km/u |
| Over 39 m - 3,0 sec. windstil, op Kokmeuw | 46,80 km/u |
| Over 52 m - 4,4 sec. windstil, op Meerkoet | 42,54 km/u |
| Over 75 m - 6,9 sec. de hilt in zeer lage glijvlucht, op Meerkoet | 40,18 km/u |
| Over 77 m - 7,1 sec. harde wind achter, op Kokmeuw | 38,02 km/u |
| Over 250 m - 19,1 sec. windstil opgevend en neerstrijkend op hek | 47,13 km/u |

6

machtswortel uit deze verhouding $1 : 1,14$. Alle lengtematen zullen zich op deze wijze verhouden, hetgeen wel klopt.

| | |
|------------------------------|------------|
| ♂, lengte van zittende vogel | ca. 440 mm |
| ♀, idem | ca. 500 mm |
| ♂, vleugellengte | ca. 320 mm |
| ♀, idem | ca. 365 mm |

De verhouding van de oppervlakten (van bijv. de vleugels of de dwarse doorsnede van een spier) is echter $(1,14)^2 = 1,30$. De spierkracht van een wijfje moet dus 1,30 maal zo groot zijn aan die van de tarseel.

We kunnen dit niet zonder meer in snelheid doorberekenen omdat er factoren zijn die op de snelheid van invloed zijn.

In het voordeel van het wijfje werken behalve haar meerdere spierkracht ook de hogere vleugelbelasting.

In het nadeel werken haar meerdere grootte (het „omspoolde oppervlak” is immers 1,30 maal zo groot als van de tarseel) en haar grotere snelheid (de weerstand neemt toe met het kwadraat van de snelheid) zodat de totale weerstand aanzienlijk groter is dan bij de tarseel.

Na wat rekenwerk, dat ik de lezer besparen wil en wat giswerk bovendien, omdat een vogel nu eenmaal geen „vaste-vleugel-vliegtuig” is en een samendrukbaar verrekkoord heeft, enz., enz., mogen we concluderen dat de te verwachten snelheid van een Havikswijfje ca. 66 km/u zal bedragen.

Dit is ongeveer in overeenstemming met wat o.a. Mavrogordato opgeeft (40 mph = 64 km/u) en zou haar inderdaad in staat stellen eenden en duiven over niet al te lange afstand in te halen.

De praktijk zal moeten leren of deze rekenarij klopt.

Wat echter uit het bovenstaande wel duidelijk wordt, is dat vooral i.v.m. de hogere vleugelbelasting en de grotere „massa” die versneld of vertraagd moet worden, de start van het wijfje minder snel is en de wendbaarheid geringer dan van de tarseel.

Invloed van de vleugelbelasting op de snelheid

De invloed van het gewicht op de vleugelbelasting en daarmee op de snelheid, zag ik eens aardig gedemonstreerd op De Hoge Veltuiv, waar een Zeearend werd lastig gevallen door een Slechtvalk, die keer op keer op hem stootte. Toen de arend er genoeg van kreeg, trok hij de vleugels iets in en gleed zonder één vleugelslag, op zijn gemak weg in de richting Oud-Reemst. De Slechtvalk moest op volle kracht spurten, maar raakte desondanks bij de arend achterop.^{*)}

Anderzijds behoeven we van de „razendsnelle”, doch kleine Sperwer, met zijn geringe vleugelbelasting, geen grote snelheden te verwachten.

Sperwer „Magere Josje” van Henk Dijkstra vloog op 3-4-’60 over 22 m (miste op Spreeuw) 2,5 sec. = 31,68 km/u over 16,5 m idem 1,7 sec. = 34,92 km/u over 12 m (sloeg Spreeuw) 1,3 sec. = 33,23 km/u

Hoewel Josje een keer een reeds opgevoegen Goudplevier sloeg, zouden de paar opgenomen tijden een aanwijzing kunnen zijn dat de Sperwer minder snel is dan de Havik, want het gemiddelde uit de drie vluchten is 33,27 km/u.

*) Ik wil hier ook wijzen op de waarneming van Henk Dijkstra, vermeld in „Limosa” 21, nr. 2-3, augustus 1948, p.p. 101/102, waarin hij beschrijft hoe zijn jachthavik in het nauw gedreven werd door een Zeearend.

8

Het karakter van de vluchten loopt steeds erg uiteen. Soms hoeft de Havik helemaal niet snel te gaan, als hij maar ongezien kan naderen. De topsnelheid houdt een Havik niet zo lang vol, doch als het moet, kunnen ze veel. Mijn brave tarseel „Lamey”, een volvette inprint, sprintte zonder glijpauses eens de volle 200 m, om vlak voor de bosrand de Ekster te krijgen!

Die vlucht moet zo’n 14 sec. geduurd hebben en dat is erg lang, als je de vogels de bosrand ziet naderen en het gat met zo’n „onbeholpen” Ekster is nog steeds niet gedicht.....

Dit weinige cijfermateriaal geeft toch wel een beetje idee waartoe een Haviktarseel in staat is.

Passen we de 10% voor start en landing toe op de hoogste waarde uit het lijstje, dan komen we op ruim 51 km/u.

Enkele malen zagen we vluchten die erg snel leken, maar helaas, of we namen de tijd niet op, of de vogel gat op en zwaaide af.

Misschien dat die ene uitschieter op de Bosplaat van 57,49 km/u toch wel ongeveer aangefit, welke snelheid een hard vliegende Havik kan bereiken. *Laten we aan de veilige kant blijven en de topsnelheid van de Haviktarseel op een mooi rond getal stellen, namelijk 55 km/u.* Na alle overwegingen lijkt dit niet voorbarig.

Schatting van de snelheid van een Havikswijf

Van het ca. 1½ maal zo zware wijfje (♂ ca. 700 gr., ♀ ca. 1050 gr.) mag verwacht worden, dat ze aanmerkelijk sneller is. Een mooie taak voor Havikswijf-besitters om klok en meetlint ter hand te nemen.

We kunnen ons aan een schatting wagen en hopen spoedig in staat te zijn dit aan de realiteit te toetsen.

We moeten beseffen dat inhoud — en dus het gewicht — toeneemt met de derde macht. Een dier dat tweemaal zo zwaar is zal echter niet tweemaal zo sterk zijn, omdat de spierkracht afhankelijk is van het oppervlak van de dwarse doorsnede van de spier en oppervlakte neemt slechts toe met de tweede macht.

Als het lichaamsgewicht van tarseel en wijf zich dus verhouden als 1 : 1½ is de derde



H.J.S.

Als we evenals bij de Havik voor start en landing 10% verlies inaleculeren komen we op een snelheid van 36,6 km/u.

De Sperwer is echter qua lichaamsbouw niet zonder meer te vergelijken met de Havik. In ons bestek wil ik er op wijzen dat de Sperwer zoveel kleiner is dat zijn weerstand geringer moet zijn en dat zijn vleugelbelasting, hoewel op zichzelf gering, relatief iets hoger is dan van de Havik omdat hij iets meer „body” heeft t.o.v. zijn vleugeloppervlak. Het overmoedig gemak waarmee ik de snelheid van het Havikswijf uit de gegevens van de tarseel extrapolereerde zou ik hier niet willen toespellen!

Ook bij de Sperwer zouden we eerst een flink aantal metingen moeten verrichten. Uit nieuwsgierigheid heb ik toch gepogd enkele rekenarijen op de Sperwer toe te passen, uitgaande van wat we grofweg van de Haviktarseel weten. Er kwam uit, dat het Sperwerwijfje niet of nauwelijks minder snel zou moeten zijn dan de Haviktarseel! Mocht dit alles nog wat pessimistisch lijken, laten we niet vergeten dat we de snelle Boerenzwaluw, die laag over de sloot heen en weer vliegt, op de fiets kunnen bijhouden (25 à 30 km/u). Probeer het maar, het is gewoon zo.

In ieder geval komt het ons voor dat snelheidsmetingen van deze twee nauw verwante soorten leuke perspectieven opent voor ecologen!

Snelheidsverloop bij start

Het begrip snelheid houdt in, dat binnen een zekere tijd een bepaald punt bereikt wordt. Een Havik, die een uurlang rustig vliegt, komt 40 km ver, een eend 70 km. De maximum snelheden zijn weergegeven in fig. 1. De eend reikt in hetzelfde aantal seconden verder dan de Havik. Uit het reeds behandelde moet echter volgen, dat het verloop van de start bij eend en Havik heel anders moet zijn. De Havik start als een zweefslag, de eend komt wat moeizaam op gang. De Havik duikt van de hand af en ligt meteen op volle snelheid. De eend moet eerst met grote krachtspanning van land of water opstijgen met zijn hoge gewicht en zijn kleine vleugels, die niet voor een snelle start zijn geschapen.

Voor dit steile opstijgen, het „springen”, bestaan allerlei termen zoals „rocketing” of „Beschleunigungsstöße”, die de bijzondere vleugelbeweging aanduiden die hiervoor nodig is.

In de eerste seconden vordert een eend niet erg, pas later kan hij er de sokken in zetten. We kunnen het geschatte snelheidsverloop nu in een grafiek uitzetten (fig. 2).

Als we de waarden uit de grafiek ter vergelijking naast elkaar zetten dan krijgen we fig. 3.

Het blijkt dat binnen de 6½ sec. de Havik sneller vliegt dan de eend en dat pas daarna — en ca. 80 m vliegen — de eend veld wind. De vlucht van de Havik over deze 103,80 m zou dan neerkomen op een gemiddelde snelheid van 46,69 km/u, wat in vergelijking met onze waarnemingen wel klopt.

De Havik op jacht

Tijdens de jacht is de situatie voor de Havik natuurlijk veel ongunstiger, omdat zelfs bij een gelijktijdige start de eend bij een voorsprong van 10 m heeft.

In een grafiek ziet de situatie er uit als in fig. 4. Het blijkt dat de Havik de eend ingehaald heeft, resp. zal binden, na 22½ m vliegen in 2,7 sec. (gemiddelde snelheid 29,8 km/u). Als we de curve van de Havik overtrekken op een transparant papier en

9

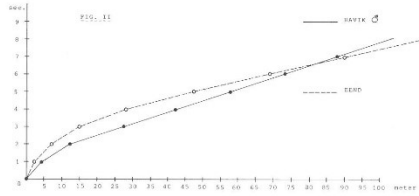
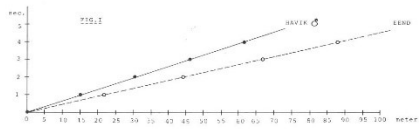
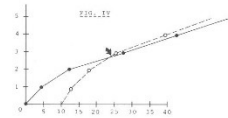
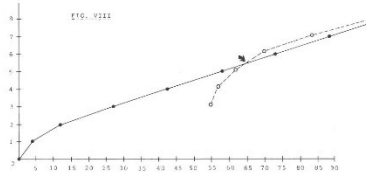
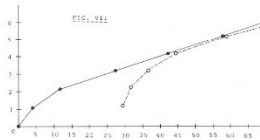
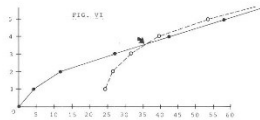
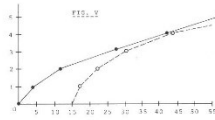


FIG. III

| Tegengestelde Hawk | | Tegengestelde Specht | |
|---------------------------------|---------------|---------------------------------|---------------|
| 80 Meter - 113,3 m.p.m. | | 80 Meter - 22,2 m.p.m. | |
| Aantalvliegen tot 500 op 1 sec. | | Aantalvliegen tot 500 op 1 sec. | |
| Hawk | Vliegsnelheid | Specht | Vliegsnelheid |
| 1 | 113,3 | 1 | 22,2 |
| 2 | 226,6 | 2 | 44,4 |
| 3 | 339,9 | 3 | 66,6 |
| 4 | 453,2 | 4 | 88,8 |
| 5 | 566,5 | 5 | 111,0 |
| 6 | 679,8 | 6 | 133,2 |
| 7 | 793,1 | 7 | 155,4 |
| 8 | 906,4 | 8 | 177,6 |
| 9 | 1019,7 | 9 | 199,8 |
| 10 | 1133,0 | 10 | 222,0 |



10



11

dit op de „eendencurve” leggen, dan kunnen we heerlijk spelen en allerlei situaties creëren door de curve van de Havik naar links te verschuiven, waardoor de slip steeds groter wordt, of naar omlaag, waardoor we de Havik tijdwinst geven, als hij bijv. door van de dekking gebruik te maken, kan naderen zonder dat de eend opvliegt.

In de fig. 5, 6, 7 en 8 zijn enige voorbeelden gegeven.

We zien in fig. 5 dat bij een slip van 15 m de Havik de eend al niet meer kan inhalen en waarschijnlijk na zo'n 45 m het nutteloze van zijn poging zal inzien en zal opgeven.

In fig. 6 geven we de Havik een slip van 25 m en hij neemt bij verrassing een voorsprong van 1 sec. De eend kan dan gepakt worden na 37½ m vliegen in 3,7 sec.

Maar in fig. 7 zien we, dat, zelfs met een voorsprong van 1 sec. een slip van 30 m al te veel is en na 65 m zal de Havik het stellig opgeven. Is het terrein gunstig voor de Havik en weet hij uit ervaring wat hem te wachten staat, dan is een voorsprong van 3 sec. zelfs niet onmogelijk en kan een slip van 55 m na een vlucht van 65 à 70 m in 5,4 sec. nog nakkes opleveren.

De gemiddelde vliegsnelheid is in dat geval ruim 43 km/u (zie fig. 8).

Het gemakkelijke van dit spelletje is, dat het op realistische wijze de werkelijkheid blijkt te benaderen, wat een aanwijzing inhoudt dat het met de grafieken niet ver mis kan zijn.

Ook hier mogen we verwachten dat wijfjes het beter zullen doen. Wil er een beetje aardige vlucht ontstaan dan is het gebruik van tussentijdse dekking een voorwaarde.

Het Havikwijf „Claudia” wist dit te benutten en de verraste eenden konden tot boven de toppen van de eiken springen, maar „Claudia” bleek ze zelfs dan nog de baas te zijn.

Het is verhelderend om ook het snelheidsverloop van het wijfje grafisch weer te geven. We kunnen niemand verbieden dit aan de hand van de veronderstellingen eens te proberen, maar wij prefereren hiermee te wachten tot we snelheidsmetingen bij wijfjes gedaan hebben.

Wat voor de vlucht op de eend geldt, gaat mutatis mutandis wellicht ook op voor de Houtduif en misschien zelfs voor de Patrijs.

De vele Houtduiven in de polder leken me goede kansen te bieden, maar hoewel de slips steeds korter werden, sloeg de Havik nooit. Toen de tarsel eindelijk een kans kreeg van slechts 5 m afstand, bleek dat, bij gelijke start, de Havik na 40 m nog net een paar decimeters te kort kwam. Bij wijze van spraken kon hij het zelf niet geloven, dat deze afstand niet te overbruggen viel, maar na 50 m trok de duif van hem weg en de Havik gaf op.

Ook dat hadden we vroeger in de Beemster al meegemaakt.

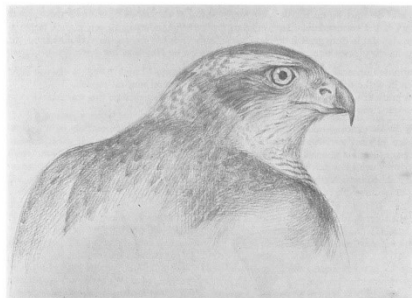
Tot slot: zoals zo vaak werd hier in een poging om met wat harder feitenmateriaal iets te bewijzen, alleen maar bewezen wat we allang wisten: de Havik is een beste en redelijk snelle vlieger, maar zonder het gebruik van de dekking en de daaruit volgende sluipteknik, geeft hij niet de voldoening van een mooie vlucht en op eenden in het open veld komt hij niet tot zijn recht.

Mochten de hier gegeven snelheden vele havikiers tegenvallen, dan moet gezegd worden, dat rugwind en hoogewinst natuurlijk in het voordeel van de roofvogel zijn. Over het algemeen worden de prestaties van een Havik door harde wind ten nadele beïnvloed.

Paul Opdam nam waar, dat wilde Haviken als een Slechtvalk hoog uit de lucht omlaag duiken op vliegende duiven. Het zou ons wat waard zijn de snelheid van zo'n stotende vogel aan de weet te komen!

Dus als uw Havik er voor de zoveelste maal door een eend wordt uitgevlogen, weet u dat dit komt omdat ik het voor u heb uitgerekend!

12



Havik - tekening van H.J. Slijper

Samenvatting

Veelvuldig mislukken van vluchten met de Haviktarsel op eenden bracht de schrijver ertoe de jachtvogel en het prooidier, wat hun specifieke vlieg-eigenschappen betreft, nader te onderzoeken.

Een vergelijkende beschouwing van het vliegapparaat van beide soorten toont aan dat de eend een wat moeilijke start, doch een hoge topsnelheid moet hebben en de Havik daarentegen snel moet kunnen starten, remmen en wendbaar moet zijn.

De werkelijkheid bevestigt, wat deze beschouwing doet vermoeden.

Literatuurgegevens en eigen metingen wijzen erop, dat de eend een topsnelheid van ca. 80 km/u zal hebben.

Omdat gegevens over de Havik ontbraken werden snelheidsmetingen gedaan, die aantonen dat de gemiddelde vliegsnelheid van tarsels inclusief start en landing ca. 39 km/u bedraagt. Voor gecontinueerde vlucht mag de snelheid op ca. 43 km/u geschat worden.

Bij jachtvluchten lag de snelheid hoger. De topsnelheid van de tarsel mag op zeker 51 km/u, misschien op ca. 55 km/u geschat worden.

Een ruwe berekening gaf als uitkomst dat het wijfje een topsnelheid van ca. 66 km/u zou moeten hebben. Tijdwaarnemingen moeten dit echter bevestigen.

Het gewicht van de vogel en de daarmee samenhangende vleugelbelasting lijkt van groot belang te zijn voor de snelheid.

Uit enkele metingen van jachtvluchten van de Sperwer zou een topsnelheid van 26,6 km/u af te leiden zijn.

Toch is op goede gronden te verwachten dat de snelheid van een Sperwerwijfje niet of nauwelijks geringer zal zijn dan van de Haviktarsel.

13

Omdat de start bij de Havik veel vlugger verloopt dan bij de op zichzelf veel snellere eend, is het vermoedelijke snelheidsverloop vergelijkenderwijs in een grafiek uitgezet. We zien dat in deze grafiek de Haviktersnelheid binnen de 6½ sec. sneller is dan de eend, die pas na dit tijdsverloop en na ca. 80 m vliegen, op de Havik zal uitlopen.

Varianten op deze grafiek waarin de Havik „handicaps” krijgt in tijd en afstand laten zien in welke tijd en op welke afstand de Havik de eend nog zal binden. De grafieken geven een opmerkelijke en amusante afspiegeling van wat havikiers in werkelijkheid ervaren.

Bij dit alles moet in aanmerking genomen worden dat het uitbuiten van de mogelijkheden van het terrein een specifieke eigenschap van de Havik is en dat wind zowel in het voordeel als in het nadeel (doch vaak in het nadeel!) van de Havik kan werken. In duikvlucht, hoe gering de hellingshoek ook, zal de snelheid veel hoger oplopen, maar wij hebben hierover geen gegevens.



Havik - tekening van H.J. Slijper

14

FALCO COLUMBARIUS OF AVONTUREN MET EEN SMELLEKEN

door J.D.M. Staal

Op 27 januari van dit jaar werd door een hondenafrichter een Smelleken met een gebroken vleugel gevonden in een weiland. Het haantje lag onder een afraftering van prikkeldraad. De ellepijp was gebroken, het kopje vertoende een beschadiging boven de washeid en de botsing met het scherpe prikkeldraad had kennelijk ook het gaatje boven in zijn snavel veroorzaakt.

De vinder, die overigens een bod van f 300,— kreeg om het valkje te verkopen voor preparatiedoelinden, heeft de vogel enkele dagen gehouden en bracht hem op 30 januari naar Johan Mollen.

Na een rustperiode van een paar dagen kwam hij al spoedig vanaf het hoge rek naar de vuist vliegen, waarbij hij overwel nog schuin in de lucht hing. Vijf weken later was de buit op de plaats van de breuk aanzienlijk geslonken en stelde Gerrit-Jan van Nie vast, dat deze geheel was en de smel gevlogen kon worden.

Nu kun je zo'n rustig Smelleken dan wel in een vliegkruis zetten, maar door hem alleen van zijn zitstok naar het aasblok en terug te laten vliegen, geef je hem niet voldoende vliegkracht om prooi te slaan, laat staan de lange reis te aanvaarden naar zijn verre broedgebied.

Gezien het feit dat Johan op dat moment weinig tijd had, vroeg hij mij of ik hem wilde vliegen. Dolgraag natuurlijk!

Zo kwam hij op 14 maart bij mij. Grote donkerbruine ogen, prachtige klauwtjes, waar hij vooral de middelste lange teen opviel, verhoudingsgewijs een sterk ontwikkelde valkentang, eerste-jaarkeel, dus donkerbruin. Hij was iets groter dan een Merel, woog 150 gram en was behoorlijk dik. Zeeg was hij al goed genoeg.

Op 15 maart kropte hij na veel aandringen op een kleine loer.

Toch bleek hij bij dat gewicht nog veel te zwaar te zijn, wat vooral te merken was bij het benaderen, als hij op het blok stond.

Op 16 maart kwam hij over 50 cm op de loer vliegen; het gewicht was toen gedaald tot 140 gram.

Het was mijn bedoeling hem alleen op de loer te vliegen en na een aantal dagen kwam hij — aan een zeer dunne vlieglijn — vlot van ca. 50 meter. Ik had daartoe een goed kort genaaid veld uitgezocht, anders was dit bepaald niet gelukt. Af en toe droeg ik hem op straat, tussen het verkeer, maar nodig was dat eigenlijk niet. Alleen van honden moest hij niets hebben!

Bij het kroppen op de loer was ik hem wel steeds behulpzaam door bijvoorbeeld het aas met de vingers vast te houden. Toen ik hem op 135 gram had vlieg ik hem vrij, maar ik hoefde nergens bang voor te zijn, want ook als hij soms te zwaar was, vormde het terugkomen geen enkel probleem. Ik moest hem dan wel tien minuten de gelegenheid geven om de omgeving te verkennen. Door een kleine, niet al te lichte loer te gebruiken en hem steeds te assisteren bij het azen, verwachtte ik niet dat de smel zou gaan trossen.

De training vond plaats bij zeer slechte weersomstandigheden: harde wind en regen. De wind benutte ik door hem er steeds tegenin op de loer te laten vliegen. Hij werd dan ook snel sterker en vloog elke keer beter, zodat op een gegeven moment alleen aan het iets scheef houden van de staart te zien was, dat hij iets aan zijn vleugel genamkeerd had.

Echt stoten op de loer vertikte hij. Als ik hem door wilde laten stoten, ging hij gewoon naast mij in het gras zitten. Of dat nu kwam, doordat ik hem toch wel aan de hoge kant vloog, weet ik niet. Ik was echter bang voor een te laag gewicht. De conditie kan dan plotseling zo snel achteruit gaan, dat het heel moeilijk wordt om dit weer te corrigeren. Sperwers zijn daar berucht om!

Toch hij goed vloog, liet ik een mus los. Het Smelleken liet hem ongeveer 25 meter gaan, voordat hij van de vuist afvlog. Maar na 100 meter had de smel hem al in de lucht geslagen en ging ermee op de grond zitten. Ik liep voorzichtig naar hem toe, maar hij bleef rustig zitten wachten en begon pas te kroppen, toen ik hem behulpzaam was. Bij de tweede mus precies hetzelfde beeld; alleen bij de derde strek hij, na eerst onrustig rondgekeken te hebben, af en ging 25 meter verder zitten. Daarna vertiep alles weer als bij de voorgaande keren.

Nu was de tijd rijp om „echt” met hem te vliegen. Ik probeerde het vele malen. Zelfs als er 5 meter voor hem mussen de vlakte in vlogen, ging hij er niet achteraan. Maar vogeljes die zo'n 200 meter van ons afzaten, wilde hij wel aanjagen. Hieruit bleek wel de heel eigen jachtwijze van het Smelleken.

Al met al werd mij dus duidelijk, dat ik hem op korte afstand niet hoefde te vliegen. Veel werd hij ook vanuit de auto gelost. Het transport in de auto had ik als volgt opgelost. Een jutezak strak over de rugleuning van een stoel heen, een viswattel eraan vastgemaakt, waarbij de haak van de viswattel door twee minuscule gaatjes in zijn schoentjes ging.

Aanvankelijk vloog ik hem ook met belletjes aan, maar dat vond ik een te grote handicap, vooral ook als hij weg mocht vliegen.

Tussen haakjes, een viswattel in plaats van een draal vind ik vooral bij kleinere vogels een geweldige oplossing (in Oostenrijk veel gebruikt!).

Hij vloog elke keer beter - Foto: Peter Otten



16



Sukses! - Foto: Peter Otten

Fantastische vluchten liet de smel zien, waarbij hij laag over de grond jaagde. Of het zo moest zijn: de mooiste vluchten waren voor Johan Mollen. Het begon ermee, dat hij vanuit een hoge boom op een gedreven mus stootte en miste; dat was de eerste keer dat ik dat van hem zag. Toen ik hem op de loer terug wilde laten komen, knikte hij een paar maal met zijn kopje en vloog vanuit de boom laag over de grond weg naar een boerderij, 200 meter verderop, waar Spreuwen drink berg waren. Toen wij daar aankwamen, was er geen smel te zien. Na lang zoeken nam ik de kijker ter hand en begon de afrafteringspaaljes in de weilanden af te zoeken. Jawel, een 150 meter naar rechts, haaks op zijn vlucht, zat hij op een paaltje. Hij moest iets achterna gegaagd hebben.

Later die middag vloog hij achter een kleine vogel. Deze trachtte, stijgend in kleine cirkels, aan zijn belager te ontkomen, maar de smel zette, eveneens omhoog schroevend, de achtervolging in. Hier was ik erg blij mee, want dat was voor mij een indicatie dat hij goed in vorm was, anders had hij dat zeker niet gedaan. Hoog in de lucht ging het cirkelend benedenwinds weg. Tijdens het cirkelen stootte de valk herhaalde malen! Ongeveer 300 meter bij ons vandaan, vielen ze in een laag hoge bomen. Johan en ik er naar toe. Het haantje zat in een van de toppen. Onder de bomen grooiden bramen en, terwijl ik daar doorheen liep, vloog er opeens schetterend een Zanglijster weg. De geschrokken lijster vloog de vlakte in. Het Smelleken, vanuit de boom, in een prachtige duikvlucht er achteraan. Op het moment dat de smel de lijster wilde slaan, draaide deze scherp om een transformatorhuis heen, waardoor de valk hem miste. Zeer tevreden liet ik hem op de loer komen en gaf hem een volle krop als beloning.

Zijn eerste mus sloeg hij vanuit de auto. Ongeveer 30 à 40 meter vanaf de weg stond naast een boerderij een bosje, waarin mussen aan het spelen waren. Wij bleven wachten om te zien wat het Smelleken zou doen. Toen een dritiaal mussen de weilanden in-vloog, startte hij, en na een vlucht van ongeveer 150 à 170 meter, werd er één in de lucht

17



Terwijl hij aasde werd hij nog 'n gefotografeerd - Foto: Peter Otten
 geslagen en vloog het haantje met zijn prooi naar een bosperceelje. Ik vond hem daar terug in een denneboom, 3 meter laag. Heel voorzichtig klom ik naar boven, nam hem op de hand en liet mij weer zakken, waarna de vogel op de grond zijn welverdiende maaltijd mocht voortzetten.

Ik treunde hem steeds op hetzelfde weiland. Een 300 meter verder staat een boerderij met daarachter een voederkuil. Al gauw moest ik hem daar een aantal keren vandaan halen, omdat hij dan plotseling de mussen op de voederkuil aanjaagde. Steeds miste hij, maar oefening baart kunst! Na de zoveelste poging had hij er dan een die iets te laat opvloog. Met zijn mus bleef hij op de kuil zitten en liet toe dat ik hem hielp.

Het liep tegen eind april en aangezien Smellekens tot ongeveer half mei trekken, vond ik het tijd worden om hem los te laten.

Hij vloog goed, had prooi geslagen, niets stond nog in de weg. Hij kreeg een aantal dagen om te verwilderen. Bij redelijk goed weer, op 29 april, werd hij geringsd. We legden een Spreeuw op een paaltje in een weiland. De schoentjes werden afgedaan en heel voorzichtig zette ik hem op de Spreeuw en vloog weg. Dat hield hij uit en, terwijl hij aasde, werd hij nog eens gefotografeerd. Toen hij een volle krop had, naderde ik hem. Eerst probeerde hij nog met de Spreeuw weg te vliegen, maar toen bedacht hij zich en streek, zonder de prooi te laten, af. Een eind verder ging hij in een boom staan, schudde zich en keek rustig om zich heen.

Toen ik drie uur later nog eens kwam kijken was hij vertrokken.....
 Het aantal vlieguren staat natuurlijk in geen enkele verhouding tot de prooien die geslagen werden. Toch heeft het jagen met een Smelleken een heel eigen charme, die mij bijzonder aansprak. Ik denk er dan ook met plezier aan terug en ik hoop maar dat hij voortaan prikkelraad zal mijden.

„VROEGER.....“

(Uit het dagboek van H.J.S., 11 augustus 1940)

door H.J. Slijper

Het was één van die wondermooie, zonnige ochtenden in augustus. De wazige gezichts-einder vloeide samen met de warm grijs-blauwe lucht, maar met het stijgen der zon brak een frisse wind door.

Aan de IJsselmeerkust op het slijk voor de „rietboek“ wemelde het van vogels, grote troepen Winteralangen en eenden, heel veel krompootjes en enkele Turduurs, Groentpoten en Bosrueters. Op een gegeven ogenblik brak onder de honderden vogels een tumult los, de hele bende ging de lucht in, die vervuld was van wervelende vleugels. De oorzaak van de opschudding zoekend ontdekte ik heel hoog een Slechtvalk, die kalm vanuit het oosten langs de kust vliegend de Huizer haven passerde. Ik hield de valk in de kijker. Stelig en soepel vliegend koerste hij in westelijke richting en de rust onder de vogels keerde weldra terug en de ene troep na de andere viel weer op het slijk in.

Ik bleef de valk in de kijker houden en zag dat deze na een kilometer ter hoogte van Oud-Naardew de kustlijn verliet en zich in snelle vaart in noordelijke richting, de zee op, liet zakken. Steeds lager en lager tot ik hem ver boven het golvende IJsselmeer bijna uit het oog verloor omdat zijn grijze rug met de kleur van het water samenviel. Met een grote boog vloog de valk, nu in hoog tempo, terug in oostelijke richting, ver over het IJsselmeer en raketten over de golven.

Na keerde hij terug naar de kust. De vleugels bewogen zich in razend tempo en ondanks dat hij nu pal in de wind opvloog, werd hij snel groter en groter.

Even nog verlegde hij zijn overigens lineaalrechte koers en door zijn minimale vlieghoogte gedekt, storte hij zich met tomeloe vaart op de totaal verraste eenden en steltlopers, die in paniek in dicht opeengepakte zwermen van het slijk omhoog kwamen.

De eerste stoot was mis. Ik raakte de valk telkens even kwijt tussen de wervelende vogelgroepen. Hij vloog wat onzeker rond en probeerde, dan hier dan daar, een opening in de vogelgroepen te vinden. Toen werd hij weer scherper en deed een hele serie dolzinnige uitvalten, die elkaar in snel tempo opvolgden. Van boven, van opzij, na een spurt van onderop, telkens was het mis.

De rondvliegende kempen en talingen gaven de valk geen kans in hun dichte geledderen door te dringen, doch de valk hield niet op met zijn flitsend snelle ataques, die telkens afgewisseld werden met een zich concentrerend rondtoeren.

Hoe het gebeurde kon ik niet zien. Ineens was de valk weg in een dichte wolk kempen, die uiteen viel en de valk met een fladderende prooi vrij liet.

Het hele zaakje sulde een eind door en kwam op het smalle zandstrandje tegen de dijk terecht. Ik kon door de kijker zien hoe de valk op zijn prooi stond, onbeweeglijk en bijna totaal uitgeput.

Na enkele minuten begon hij wat trage plukbewegingen te maken, doch maakte een verre van gehaaste indruk. Op de heiningpaaljes op de dijk waren inmiddels twee Zwarte Kraaien verschenen, die door geluid en gebaar duidelijk te kennen gaven zeer ontsmend te zijn door de aanwezigheid van de valk.

Alle kempen en eenden leken het hele incident vergeeten te zijn en waren op het aangrenzende slijk weer even druk bezig met hun dagelijkse bezigheden als tevoren.

De kraaien kwamen plagerig en brutaal naderbij en opeens dook één van die zwarte lummels rakelings over de valk heen. De valk leek geweldig te schrikken, sprong in de lucht, zielden even rond en ging een eindje verder op het zand zitten, waar de beide kraaien hem opnieuw lastig vielen.

De valk ontrook zich aan de plagerijen door kalm weg te vliegen langs de dijk in oostelijke richting, de kraaien stellig zijn prooi overlatend. Het was een in-treureig vertoning; deze valk met dat superieure vertoon van tactiek, snelheid, behendigheid en kracht die, eenmaal uit zijn element zich op de grond bevindend, door een stel kraaien smadelijk verdreven werd. En nog geen hap eten gehad.....

Zullen we ooit weer deze tafereelen zien, die iedere vogelaar een paar keer per jaar kon bijwonen op hei en wad, in wei en duin, maar ook midden in de stad. Hoevele malen hebben de Slechtvalken van het Amsterdamse Centraal Station, de Westertoren en de Utrechtse Doorn de toeschouwers niet in ademloze spanning (en verrukking) gehouden!



Het markante vliegbeeld van de Slechtvalk - Foto: F.A. Kleyn

MONGOLSE VALKENIERS EN DE VALKERIJ IN CHINA IN DE 10e EEUW

door Mr. H.A. Daendels

De oudste afbeeldingen

Zowel de afbeeldingen van de oude en oudste valkerij (de iconografie) als de geschiedenis van de valkerij in China hebben steeds de aandacht van de valkeniers gehad. Dat blijkt voor Nederland al direct als we *De Valkerij in de Nederlanden* van de vader van het valkeniersverbond, Prof. Swaen, opslaan. Hoewel hij duidelijk geen „vogelvoerder“ lid van het verbond was, maar als taalgeleerde wel zeer met de oudste Europese bronnen vertrouwd, bleken al snel de valkeniers van de praktijk bij uitstek, als Van de Wall, Slijper en Van Nie, in die geschiedenis geïnteresseerd. Wel ieder die de valkerij beoefent zal zich bewust zijn een oeroude vaardigheid te bedrijven. Hoezeer de ervaringen in het veld voor hem, die de hoge of de lage vlucht bedrijft, het meest directe, het meest werkelijke zijn van wat hij meemaakt, geen van hen, zomin de geleerde als Swaen, als de man die geen boeken leest, zelfs geen boeken over valkerij, mist het gevoel zich met iets bezig te houden dat tot de heel oude menselijke bedrevenheden behoort.

Het begin van de valkerij zal ergens gezocht moeten worden in de tijd dat de voedselzoekende mens zich ook van andere dieren als jachtmiddelen was gaan bedienen (honden, Jachtluipaarden, Aalschovers). Bodemvondsten, de vrijwel enige bewijsstukken van vroegste menselijke activiteit en dus van de jacht (speerpunten) kunnen we voor de valkerij niet verwachten. De hulpmiddelen zijn en waren nietig; een paar soepele, dus wel leren of zijden riempjes, kunnen niet in graven bewaard zijn gebleven om als oudheidkundige vondsten zekerheid te geven dat een bepaald volk de valkerij gekend heeft. Het is dan ook pas als men de dode behalve zijn gereedschap ook afbeeldingen van zijn menselijk bedrijf meegeeft in zijn graf, dat we van de jacht met de vogel iets gewaar zullen worden.

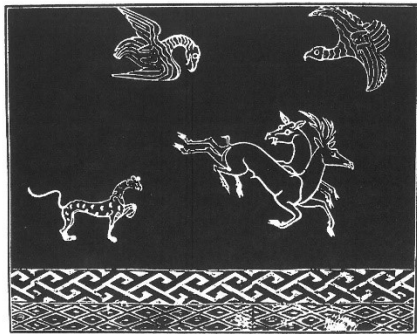
Gezien de snelheid waarmee in de laatste tientallen jaren nieuwe vondsten van graven elkaar opvolgen in China, zullen we dus meer en misschien ook oudere afbeeldingen van valkerij kunnen verwachten.

Tot de oudste, waarvan thans met zekerheid te zeggen is dat zij op de valkerij betrekking hebben, behoort de grafijgureur door J. Taapken in dit jaarboek, 1975 gepubliceerd en de hier afgebeelde twee valkeniers met jachtvogels, een muurschilderij in een van de afdelingen van hetzelfde in 1972 opgegraven graf van de Tang-prins Li Chung-jun, dat dateert van 706 na Christus (afb. 2).

Als men in aanmerking neemt dat er dergelijke grafijguren als op de Chinese tentoonstelling van 1974-1975 in Amsterdam tentoongesteld en door Taapken gepubliceerd, bekend zijn, die uit de 5e eeuw dateren, dan is het wel waarschijnlijk dat de eerste duidelijk als valkerij herkenbare afbeeldingen van valkerij zelfs ouder zullen zijn.

Er zijn veel vroegere afbeeldingen op tegels bekend van jachtscènes, afkomstig uit de Han-tijd.)

De hier afgebeelde (afb. 1) vertoont behalve een luipaard en twee herten, twee vliegende roofvogels. Dat hier wel jachtscènes bedoeld zijn volgt uit het feit, dat op dergelijke tegels dezelfde vogel voorkomt in combinatie met o.a. een met pijl en boog schietende man en op een andere tegel een duidelijk (want van een halshand voorziene) jachthond en haas achtervolgt. Ook is er een afbeelding van een roofdier waarmee — ondanks



Afbeelding 1

zijn strepen in plaats van vlekken zoals het dier op onze afbeelding 1 vertoont, wel een jachtluipaard bedoeld zal zijn, want ook dit dier draagt een halsband.
Er is op deze tegels dus sprake van voorstellingen die met jacht te maken hebben, maar de dierfiguurtjes, kennelijk met reliefstempels in de klei van de „tegels“ gedrukt, zijn vrij willekeurig over het vlak verdeeld, zodat het niet de bedoeling hoeft te zijn dat de roofvogels de herten achtervolgen! Er is dus nog geen voldoende zekerheid dat het hier om jachtvogels gaat!
Keren wij terug naar de voorstelling op de muur van de grafkamer (afb. 2), dan valt op dat hier, in tegenstelling tot de overigens ook veel latere voorstelling van afbeelding 3, geen groot kunstenaar aan het werk is geweest. Dat was in graven ook niet nodig, zelfs niet in zo belangrijke als dit, van de oudste zoon van een keizer, het grootste grafmonument ooit ontgraven in China (in 1971/72). De bedoeling van de voorstellingen is het dagelijks leven van de overledene hem in zijn graf „mee te geven“, in de vorm van voorwerpen, behalve sieraden ook kleding en voedsel, en voor het overige door afbeeldingen (wandschilderingen, van klei gebakken figuren).
Zoals de ene kleifiguur van een soldaat daarbij op de andere lijkt, zo lijkt hier ook de ene valkenier op de andere. Want dat het hier om „echte“ valkerij gaat is wel duidelijk. Men heeft in de gebasttrekken van graffiguren wel de verschillende volken willen karakteriseren die in het rijk van de Chinese keizer leefden en het zo interessant zijn te weten of het hier om Mongolen gaat, zoals de Khitans waren, op afbeelding 3 uitgebeeld. In hun streken, de uitgestrekte steppen van Centraal-Azië, uit het Westen, waarvan ook de oorspronkelijke Turken stammen, neemt men in de 19e-eeuwse literatuur algemeen aan, dat de valkerij zijn ontstaan moet hebben gevonden. Er wordt daarbij niet gewezen op het feit, dat dit niet behoeft te gelden voor de lage vlucht (met Havik en Sperwer).
Afbeelding 2 vertoont twee mannen in dezelfde houding, beiden met de vogels op de rechterhand, de linkse figuur draagt vrij duidelijk een handschoen en heeft het eind van de langvetter in de linkerhand, bij de andere valkenier hangt die bij de rechterhand af. Omdat er op de arm van de linkse figuur twee vogels schijnen te zitten mag men nog niet aannemen dat de voorgestelde jachtvogels geen Haviken zouden zijn, omdat die elkaars nabijheid niet verdragen. Het lijkt mij dat de tekening van de voorste van de beide vogels mislukt is. De tekenaar zou dan, zonder zijn schets te kunnen uitwissen, wat bij de meeste muurschilderijen niet mogelijk is, de definitieve en meer uitgewerkte vogel er naast hebben getekend. Dat kan ook verklaren waarom de hand en de handschoen van deze valkenier niet te herkennen zijn. Zo moeten de valkenier en de kunsthistoricus of oudheidkundige tezamen de problemen trachten op te lossen.

Afbeelding 2



Afbeelding 2



Afbeelding 3

Valkenier en oudheidkundige

Het is bijna niet denkbaar dat de valkerij niet vanaf haar begin op vrijwel dezelfde wijze en met dezelfde hulpmiddelen is beoefend en het is maar al te duidelijk dat daarom de valkenier de archeoloog zal moeten helpen wanneer het om teksten of afbeeldingen gaat die op valkerij betrekking zouden hebben.
Dat is niet beter te illustreren dan met het artikel van Henk Slijper in jaarboek 1974), al geeft hij zijn oordeel niet alleen als valkenier-ornitholoog maar ook als schilder en als kenner van de schilderkunst van het betreffende tijdvak. Voor de lezer van dit jaarboek is het overbodig dat artikel te citeren, maar realiseer men zich in de kring van kunsthistorici voldoende dat men hier heeft verzuimd een deskundig oordeel te vragen of eenvoudig niet geweten heeft dat er in de wereld nog valkerij-deskundigen bestaan? Vergelijk men dit artikel met dat van Edward A. Schafer*) in een lange verhandeling over de Chinese valkerij in de Tang-tijd weet te vertellen ondanks een bijna volkomen gebrek aan kennis van de valkerij), dan vraagt men zich wel af hoe de schrijver in de Chinese karakters de valkenierstermen heeft herkend, waarvan ook de betekenis in de Engelse taal waarin hij schrijft, hem niet zonder hulp van een valkenier duidelijk kunnen zijn geworden.
Het is niet te verwonderen dat het hem niet gelukt is de soort in de Chinese tekst „met zekerheid“ te herkennen, maar de ornithologische (latijnse) benamingen, die de schrijver hanteert, zijn daarbij van geen enkel nut als men niet weet hoe de jachtvogels er uit zien die met de oudere en nieuwere Engelse, Duitse en Franse benamingen worden aangeduid. Aldus vertaald kunnen vermeldingen van valkerij in de enorme veelheid van de Chinese literatuur nauwelijks opgespoord en zeker niet begrijpelijk gemaakt worden. De mogelijkheid moet worden overwogen dat een of meer valkeniers met een deskundige op het gebied van de Chinese taal tot een samenwerking komen, die het mogelijk zou maken uit de Chinese bronnen die geweldig omvangrijk zijn, de vermeldingen van valkerij op te sporen en die te vertalen, een wijze van werken, die de geschiedenis van valkerij enorm zou kunnen verrijken.
Wat hierna naar aanleiding van het „alumbblad“ afbeelding 3 zal kunnen worden gezegd over de valkerij bij de Khitan-Mongolen (907-1125) ontleend aan de vertaling van een Chinese verhandeling, is daarvan een bewijs.

Jachtgezelschap van Khitan-Mongolen (afb. 3)

Als afbeelding 2 ons al meer vertelt van het jachtbedrijf met de vogel dan afbeelding 1, dan heeft de lezer al de mogelijkheid verworven om onze laatste afbeelding ook historisch als verrassend te zien; een voorstelling die ook iedere valkenier bovendien wel als een „kunstwerk“ zal waarderen. Daarbij zo direct, zo duidelijk, dat hij de behoefte zal voelen zich onmiddellijk af te vragen wat er allemaal te zien is. Wie zijn de mannen die hier — goed mogelijk om de jachtaktiek te bespreken — hun ponies bijeen gedreven hebben? Wij zullen hen, klein van stuk, waardoor de jachtvogels groot lijken en de gedrongen paardjes klein, wel als „Mongolen“ herkennen. Niet de nomaden van de legendarische „herden“ van Djengis Khan, de Chinese keizer, die met zijn nakomelingen in de 13e en 14e eeuw over China heerste en van wie Marco Polo vertelt, maar Mongolen van een veel vroegere tijd (aangenomen wordt 920-930).
Ook voor wie weet dat de schildering (op zijde) de laatste tijd later wordt godaeterd (tot in de 11e eeuw), zal het een verrassing zijn een Chinese schildering onder ogen te krijgen die zo realistisch is, zo weinig de volmaaktheid van de natuur symboliserend. Het is dan ook een stijl van weergeven, die de Khitans moet hebben aangesproken. Er zijn andere prachtige schilderingen van paarden en ruiters, steeds de man en het dier),

van Mongoolse kunstenaars bekend. Als de maker van onze schildering van valkeniers te paard wordt genoemd Hu Kuei, de belangrijkste van de onder invloed van de Chinese cultuur werkende Mongoolse (Khitankunstenaars van die vroege tijd).
We mogen nu verwachten, als we meer van dit Khitan-volk te weten komen, ook van hun valkerij te vernemen.
De Khitans waren een nomadisch volk dat vanuit het Noorden gedurende lange tijd het tegenwoordige Mandsjoerije, Mongolië en Noord-China beheerste. Hun rijk noemden zij het Liao-rijk, naar de naam die hun heersers aan hun geslacht hadden gegeven. Vóór en na hen is de Mongoolse invloed in China groot geweest; de belangrijkste latere Chinese dynastie, de Mandsoes, die regeerden van het midden van de 17e eeuw tot in de 20e eeuw, waren een van afkomst Mongoolse dynastie. Hoe „Chinees“ deze keizers ook waren, men was zich hun niet-Chinees, hun barbaars Mongoolse afkomst bij tijden gedurende die lange periode heel goed bewust en het was dan ook politiek gewaagt daaraan te herinneren.
De Khitans, het aan hen onderworpen, en het onafhankelijke Zuid-Chinese Rijk onder de Sung-dynastie hebben elkaar wederzijds zeer sterk beïnvloed. Die beïnvloeding is onderzocht door Karl A. Wittfogel*) aan de hand van de door hem vertaalde teksten, waaraan het volgende is ontleend. De Khitans hebben hun stamverband en hun nomadische leefwijze gedurende de gehele tijd van hun overheersing van een deel van China weten te handhaven en zijn er zelfs in geslaagd, nadat hun rijk in China verloren ging, in het Westen van Azië opnieuw een Khitan-staat te stichten (West-Liao of Kara-Kitay). Het Liao-rijk — aldus de vertaling van Wittfogel — omvatte het geheel van de grote steppen en ook de strek van de Grote Muur. De Liao-heersers bleven het bestuur onder-

houden als zij „gedurende het najaar en de winter de koude ontvluchten en in de zomer „de hitte meden. Zij gingen daarheen waar water en gras was en jaagden en visten dagelijks. De keizer had voor ieder seizoen een andere verblijfplaats. Dat noemden ze een „na-po. De voorjaars na-po heette het rendemmer. Gedurende de eerste tien dagen van „de eerste maand brak de keizer zijn tenten op, dan was hij er in zestig dagen.“ Verdersteld wordt blijbaar dat dit slaat op de tocht van de voorjaarsresidentie naar dit jachtveld, de afstand lijkt zeer groot, maar de keizer jaagde ook onderweg. „Vóór de „zwanen kwamen waren de tenten opgeslagen op het ijs om vis te vangen in open- „gezaagde wakken. Als het ijs smolt lieten ze arenen en valken vliegen om zwanen en „wilde ganzen te slaan; 's morgens gingen ze erop uit en 's avonds kwamen ze terug en zo „wijdden zij zich aan de jacht.“ Het eendenmeer had zandige oevers en bossen van iepen, wilgen en abrikozijn. „Als de keizer kwam, kleedde het gehele keizerlijke jacht- „gezelschap zich in donkergroene kleding. Ieder had een hamer (rou zit geen ander „wapen kunnen zijn? - schr.), een voerdrap voor een arend en een priem om de zwanen „te doden. Ze gingen rondom het meer staan met een tussenruimte van vijf tot zeven „pas. De keizer, met een hoofddekseel en de kleding die bij het jaargetijde paste en met „een met jade versierde gordel rond zijn middel, stónd met zijn rug in de wind op enige „afstand en keek toe. „Plaatsen waar zwanen zaten werden aangegeven door het opsteken van vlaggen. Koe- „riens reden af en aan om verslag uit te brengen. Zodra de trommels werden geslagen „rond het meer werden de zwanen bang en vlogen op. De ruiters die in de buurt waren „(of die rondom het meer stonden) lieven hun vlaggen en zwaaiden ermee. De verzor- „gers van de roofvogels hogen en overhandigden de keizer grijze valken van het Oosten „van de Jungari-rivier (Laufer zegt dat Geervalken moeten zijn) die deze losliet. „Als de valken zwanen gevlogen hadden en uitgeput neerkwamen, grepen de valkeniers „die in de nabijheid waren hun priemen en doodden de zwanen en namen de hersenen „om de valken te voeden. Degenen die de valken opnamen kregen meestal een beloning. „Als de keizer de eerste zwaan kreeg, schonk hij die aan het voorouderheilgdom. Alle „belangrijke personen boden verseringen aan. Men maakte muziek en dronk elkaar „toe met wijn en uitte gelukwensen. Iedereen stak zwanenveren op zijn hoofd en had „plezier. De keizer gaf zijn volgelingen wijn en deelde de veren uit. Hij ving vogels, „jaagde en viste met netten tot het voorjaar over was. Dan ging hij weg.“ Deze grote drijfjacht lijkt weinig te maken te hebben met de jachtmethode van onze vier „bijeestaande valkeniers, noch is er aanleiding te menen dat zij tot het gezelschap van „hun „keizer“ behoren. Wel lijken hun jachtvogels arenen en valken.)

Andere gegevens over de Khitans en hun maatschappij kunnen de afbeelding van de vier ruiters en hun jachtbedrijf nog verder toelichten. De vele „geschenken“ aan de Liao-keizer (eerder: belastingen in natura) vermelden veel jachtvogels. In 932 leverde een stam als schatting 30 grijze valken afkomstig „oostelijk van de rivier“. Zo is er later sprake van valkeniers die uitgezonden werden om in het gebied van andere schatplichtige stammen deze valken te gaan vangen. Dit waren de keizerlijke valken, lagere bestuurders en het gewone volk mochten deze grijze valken niet houden. Er is dus alle aanleiding om hier inderdaad aan de Geervalk te denken.

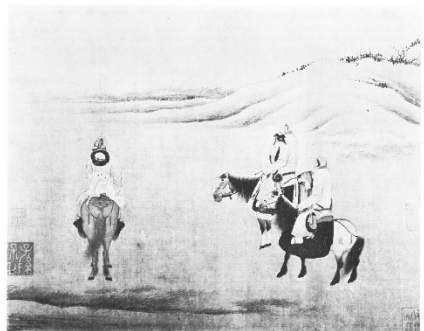
Even vaak is er sprake van arenen en, andere, valken, die (in 1058) bestuursambtenaren en burgers mochten houden. Er is dus een zeer duidelijke overeenkomst met de valkerij uit dezelfde tijd in Europa. Hoezeer de Kitan-volken ondanks hun beheersing van de Chinese provincies zelf nomaden bleven, blijkt uit hun trekgewoonten en de enorme kudden schapen en paarden die worden gemeld. Kleding en uitrusting vormden voor hen de belangrijkste bezittingen en met grote zorg heeft onze kunstenaar de ruiters met hun vogels uitgebeeld, evenals hun zadels, zadeldekken en kleding en het harnasche-

26

ment van hun paarden. Een deel van de Khitans en van de aan hen onderworpen andere niet-Chinese bevolking bedreef nog de jacht als middel van bestaan. Hoewel er dus veel honden werden verhandeld, zullen luipaarden- en tijgerbuiden als zadeldekken een zekere luxe zijn geweest. De valkenrastas, voor een ruiters minder bruikbaar, is vervangen door de van het zadel afhangelende riemen met één waaraan een bij de voorlopers hangend haas is bevestigd; de buit is nog niet groot! De kleding is van vilt, de lange mouwen maken het dragen van de vogel zonder een handschoen mogelijk. De langreter is bij de meest linkse ruiters wel te zien; zijn valk is gehuifd. Het type van de huif is op de foto goed te zien, misschien niet op de reproductie. Tussen de smalle gordels is een zeer smalle dolk gestoken of hangt in een schede naar beneden. Zou dit niet de „prien“ zijn waarmee de geslagen zwanen en ganzen gedurende de grote voorjaarsjacht van de keizer werden gedood? Op dezelfde wijze wordt de met bont afgewatte mants gedragen, één ervan heeft voorkeppen. Hoewel de mensen klein van stuk zijn, lijkt de man, die de grote arend torst, geen steun naar de rechter stijfbeugel te hebben voor zijn rechterarm. Hij draagt de vogel met de grote klauw op de hand, waarvan de vingers zoveel dikker zijn weergegeven dan die van de linkerhand, dat ze wel met een handschoen beschermd zullen zijn.

Als tegenhanger tenslotte van het valkeniersgezelschap zijn de drie heren met jachthonden (windhonden voor de lange jacht), achter of voorop het paard te beschouwen (afb. 4). Ze horen strikt genomen niet tot het onderwerp, maar tezamen behoren deze schilderijen wel mede tot de mooiste afbeeldingen van de jacht die ooit zijn gemaakt.

Abbeelding 4



27

Bijzondere dank is de schrijver verschuldigd aan Mevrouw E.M.G. Boeseman, sinologe, verbonden aan het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden, die verschuilde afbeeldingen en een deel van de geraadpleegde literatuur hijsenbracht. Haar belangstelling voor de jacht en de valkerij zou voor de geschiedenis van ons jachtbedrijf in Azië mogelijk van groot belang kunnen worden.

Noten:

- 1) In Chinese Turkstan zou een huif zijn gevonden, die uit de 9e eeuw dateert. Zie A. le Coq *Bemerkungen über türkische Falknerer*, Baessler-Archiv 4 (1913) blz. 1-13, geciteerd door Edward H. Schafer blz. 314. Zie noot 4 en blz. 24.
- 2) Van 200 vóór tot 200 na Christus. De vroegste tot nu toe bekende afbeelding van een jachtvogel in China zou te vinden zijn bij E. Chavannes, *La sculpture sur pierre en Chine au temps des deux dynasties Han* (Paris 1893), p. 77, plaat 38 (te onduidelijk om te reproduceren). Mogelijk nog oudere, w.o. onze afbeelding 1, uit de 3e eeuw vóór Chr. volgens W.C. White in *Tomb. The pictures of Ancient China*, Toronto. Volgens Edward H. Schafer in zijn artikel *Falconry in Tang Times*, zie 4), zijn de tegels gepubliceerd door White niet zo oud als die bij Chavannes.
- 3) „Een 16e eeuwse schilderij“ in Jaarboek *De Valkerij in de Nederlanden* 1974 blz. 36 e.v. (Summary in English).
- 4) Edward H. Schafer *Falconry in Tang Times in Young Pao*, archives concernant les langues, la géographie, l'ethnographie et les arts de l'Asie Orientale Vol XLVI, Leiden 1938.
- 5) Schafer l.c. blz. 302. „the long winged hawks, the dark-eyed hawks, the „hawks of the lure“ wích stoop to strike their prey in mid-air with clenched fist“; ofwel: de valk slaat zijn prooi met „gesloten vuist“ als ware hij een bokser!
- 6) De schildering is in 1971 gepubliceerd in — weinig perfecte — *Mauren in Masterpieces of Chinese Album Painting in the National Palace Museum, Taipei, Taiwan, Republic of China* (niet de Chinese Volksrepubliek, maar Formosa).
- 7) Zie nrs. 1, 2, 4 in *Masterpieces of Chinese Album Painting*.
- 8) Volledige titel: Karl A. Wittfogel and Feng Chia Shing: *History of Chinese Society Liao (907-1125) in Transactions of the American Philosophical Society*, Philadelphia 6, 1949.
- 9) Als de reproductie in het jaarboek de deskundige onvoldoende is om de jachtvogels te identificeren, dan staat hem de originele foto ter beschikking.

28

APPÈL BIJ DE JAGENDE HAVIK

door H. Dijkstra

Wat houdt het woord *appèl* eigenlijk in? Van Dale woordenboek vermeldt: een hond is onder *appèl* = laat zich gemakkelijk terugfluiten en iemand onder *appèl* houden = hem onder bedwang en gehoorzaamheid houden.

Het hondenvoorbeeld van Van Dale vind ik wat summier, want goed onder *appèl* staande honden moeten wel wat meer kunnen dan alleen maar op de fluit terugkomen. Voor de jagende Havik kan men echter wel stellen dat het *appèl* inhoudt de wijze en snelheid van het terugkomen op fluit of roep. Zo kan men hij, van een goed *appèl* spreken als de Havik na een misvuucht in een boom is gevlogen en daaruit direct op de handschoen terugkomt, zodra de havikier haar terugroep. Een matig *appèl* als men hier vrij lang op moet wachten en een slecht *appèl* wanneer de Havik aanvankelijk helemaal geen aanstalten tot terugkomen maakt en er heel lang gewacht moet worden om tenslotte de vogel met moeite op een loer of geslept konijn binnen te krijgen.

Nu is mij in de loop der jaren gebleken dat men over het begrip goed *appèl* bij havikiërs in ons land en ook daarbuiten zeer verschillend denkt. Er zijn diverse factoren die hiervoor als oorzaak kunnen worden aangewezen. Ik wil trachten deze in dit artikel te noemen en tevens aan de hand van mijn eigen ervaringen proberen vast te stellen wat wij heden ten dage onder een goed *appèl* mogen verstaan, wat de voordelen hiervan zijn en hoe dit te bereiken en te behouden is.

I literatuur

Om te beginnen is het opmerkelijk dat hierover in de literatuur zo weinig vermeld staat. De meeste auteurs beschrijven het terugkomen alleen bij de africhting, zijn dan zeer verschillend in hun mening over de afstand waarover een Havik eerst aan de lijn moet vliegen alvorens deze los kan en gaan dan verder met de jacht. Er worden vervolgens jachtwijzen op diverse prooi-soorten behandeld enz., maar over het *appèl*, d.w.z. over welke afstand een Havik dient terug te komen en hoe lang men daar op mag wachten, meestal geen woord meer. Dikwijls wordt de indruk gewekt alsof de enige opgaf van de havikier is, zijn vogel weer op de handschoen te krijgen (want dan kan men immers verder gaan met de jacht), maar dat hoe dit gebeurt van minder belang is. Daarom zal men vooral beginnende havikiërs moeilijk kunnen verwijten dat zij van hun Havik niet meer verlangen. Dat het veel beter kan, hoop ik u duidelijk te maken. Duitse schrijvers adviseren bij de training enorm lange vlieglijnen. Zo spreekt Mebs over een 100 m lange nylonlijn, Brill eveneens en vermeldt daarbij tevens dat, als deze tussen Havik en havikier bevestigd wordt, men de vogel over de dubbele afstand, dus 200 m, kan laten komen! Waller noemt helemaal geen exacte afstanden en bij de oude Engelse schrijvers vindt men weinig mededelingen hieromtrent. Bert schrijft dat een Havik niet verzwaakt mag worden door het voortslepen van een vlieglijn over 150-170 meter. Bij het losvliegen gedurende de training begaf hij zich, als de Havik in een hoge boom

29

gevolgen was, met zijn gezelschap 350 meter van de vogel af, maar liet wel een kenner achter, die moest opletten of de Havik niet de verkeerde kant opvloog. Zat ze goed klaar, dan riep hij haar en aasde haar na die ene vlucht meteen op.

Micheil noemt 45 meter als de noodzakelijke afstand voordat de Havik zonder vlieglijn mag vliegen. Lasseltes noemt ook geen andere afstand dan dat na enige oefeningen in het vanaf de grond op de hand vliegen, de havikier geen 90 meter weg zal kunnen lopen of de Havik komt reeds.

Van de moderne Engelse schrijvers laat Woodford de vogel eerst 90 m vanaf een hek komen en als ze tenslotte over 45 m uit bomen komt, kan ze los gevlogen worden. Mavrogordato is nog het meest uitvoerig. Hij haalt Lt.Col. E. Delmé-Radcliffe aan, die in zijn *Notes on the Falconidae used in India in Falconry* (1870) schrijft:

„Nadat Haviken geleerd hebben op de vuist te komen, moeten ze nooit meer dan twee maal per maaltijd geroepen worden en moet de afstand geleidelijk vergroot worden tot ze tenminste 1000 yards komen, bij welke gelegenheid ze steeds beloofd dienen te worden met een juist gedode warme vogel, waar ze van houden, zoals een Wilde Eend of Patrijs.”

Mavrogordato, zelf schrijvend over de Sperwer, vindt dat, wanneer een vogel 5 tot 10 meter op de vuist vliegt, de afstand zonder moeite snel vergroot kan worden tot 50 en 100 yards. Al bestaat er een moeilijk te overbruggen gedeelte bij ongeveer 20 yards. Als maximum afstand (voor de Sperwer) waarop de vogel aan de lijn teruggeroepen dient te worden - geeft hij 100 yards (ruim 90 meter).

Zodra de vogel los vliegt, kan men de afstand vergroten, maar wanneer men in sterk bebost terrein vliegt, heeft het geen zin om verder te gaan dan 100 yards. Al hetgeen men nodig heeft, is dat de Sperwer *direct* op de hand komt over 50 yards.

Nu gaat de schrijver er van uit dat de africhting van Sperwer en Havik in principe gelijk is, met dit verschil dat deze voor de Sperwer met haar gevoelige aard moeilijker is, zodat iemand die met succes een Sperwer weet af te richten, dit zeker met een Havik kan.

U ziet dat zowel vroeger als heden ten dage de opvattingen omtrent de afstand waarover de Havik moet leren terugkomen zeer verschillend zijn.

Waar de meeste schrijvers helemaal aan voorbijgaan of weinig aandacht aan besteden is het feit dat het terugkomen tijdens het jagen dikwijls minder goed gaat, ja zeer sterk kan verslechteren. Wel is men het er over eens dat men een vogel niet eindeloos lang aan de lijn moet oefenen, doch haar zo spoedig mogelijk aan het jagen moet zien te krijgen.

Doet men dit niet, dan vormt de introductie van wild, vooral bij wildvangen, weer een heel hoofdstuk apart in de training en moet er vaak met losgelaten prooien gewerkt worden. Dit laatste is wel één van de meest onsympathieke zaken, die we zoveel mogelijk dienen te vermijden.

Wanneer men zowel de nesteling als de wildvang op de geschikte tijd aan wild brengt, d.w.z. nadat ze juist voldoende training heeft gehad (in een korte periode waarin intensief gewerkt werd) dat ze voldoende zeeq is en de juiste conditie heeft om na een misvlucht terug te komen, kan het loslaten van een prooi geheel achterwege blijven.

Gaat men echter de training over een tijdsbestek van vijf, meer dan 2 maanden uitmeren en als excuus wordt vaak (tijdgebrek aangevoerd), dan komt er een punt dat zelfs de wildvang de prooistoort, waarop hij in wilde staat gespecialiseerd was, in het geheel niet meer als prooi herkent. De Havik zit dan alleen maar op de uitgestoken handschoen te wachten, zijn nieuwe prooi. De nesteling geeft er nog het probleem bij zeer gemakkelijk te gaan krijgen.

30

Dus is het bijzonder belangrijk direct na de ontvangst van een nieuwe Havik over veel aaneengesloten tijd te beschikken voor het zeeq maken en de verdere training. Heeft een havikier op zo'n moment geen tijd, dan dient hij geen Havik te gaan trainen.

Natuurlijk is tijdgebrek bijna inherente aan het leven in deze tijd en moet men er vaak begrip voor hebben dat de moderne havikier zijn vogel niet zo kan trainen als zijn voorouders, vaak beroepsvalkeniers of „gentlemen of fessure”, dat gedaan hebben.

Toch zullen wij er alles aan moeten doen naar perfecte te streven en in ieder geval bepaalde grenzen vast te stellen voor wat nog haalbaar is. Dit zeker niet alleen uit praktische of ethische overwegingen; steeds weer blijkt dat hoe perfectere een Havik getraind is en gevlogen wordt, hoe groter het genot van de havikier en zijn eventuele veldgenoten is.

Zeeqheid

De eerste vereiste voor het goede terugkomen is wel de zeeqheid en die moet uitzonderlijk goed zijn. In India en Pakistan weet men door het constante dragen direct na de vangst de wildvangen zelfs zover te krijgen dat ze nooit meer de klauwen samenknijpen tenzij de Havik een prooi slaat. Zulke zeeq Haviken, die in een enorm hoge conditie jagen, worden dan ook dikwijls op de blote hand gedragen! Zover zullen wij een Havik niet vaak krijgen, maar het moet beslist mogelijk zijn om met de vogel door alle verkeer te lopen zonder dat ze afvliegt en dat ze mensen en honden toereert, ook achter zich. Ik verlang van mijn Haviken dat ze zo zeeq zijn dat ik, als ze op de hoepel staan, er wijdbens overheen kan stappen zonder dat ze afvliegen (ook tijdens de milt).

Bovendien moet de zeeqheid ook in het veld geoefend worden door één of meer helpers of gasten mee te nemen. Anders zien we dat de Havik voor haar havikier een prachtig appeltje verloor zolang deze alleen met haar jaagt, maar zodra er enkele vreemde mensen bij zijn, niet goed wil terugkomen.

Men moet tijdens de training en het jagen niet te gauw voor een onprettige hebbelijkheid van de vogel capituleren. Wanneer men reeds in het begin merkt dat een Havik door de aanwezigheid van een tweede of derde persoon in het veld onrustig wordt en men tracht dit te voorkomen door voortaan maar alleen op jacht te gaan, dan kan men er wel op rekenen dat men later eigenlijk nooit meer iemand kan meemenen, laat staan een klein gezelschap kan inviteren.

Precies zo met de hond: men moet er beslist voor zorgen dat de Havik daar geen enkele angst voor heeft, anders komt de jachtvloed gedurende de gehele carrière van de vogel terug te zitten.

Terugkomen

Vervolgens dient de verdere training goed geweest te zijn en ik heb al geschreven dat deze intensief en in een korte periode gebeuren moet. Het zou te ver voeren om daar in dit artikel diep op in te gaan en ik wil voor de details daarvan verwijzen naar *A Hawk for the Bush* van J. Mavrogordato, in het bijzonder de hoofdstukken „Carriage” en „Calling off”.

Zeer duidelijk komt m.i. in dit boek steeds naar voren dat de basis voor het zeeq zijn en het terugkomen is dat de jachtvogel zich op de vuist prettig moet voelen.

Zeer belangrijk is de snelheid waarmee de Havik op roep of fluit reageert, dus bijv. beter direct op de hand over een korte afstand komen, dan over een lange afstand na een minuut wachten.

Komt de vogel steeds direct over enkele meters, dan kunnen we de afstand vrij snel en

31

toch geleidelijk opvoeren, eerst met enkele meters per dag en later met tientallen meters tot de Havik over enkele honderden meters even vlot komt.

Ik ga zelf altijd eerst in het vlak werken en houd de vogel aan de vlieglijn tot ca. 50 meter. Over grotere afstanden wordt dan los gevlogen. Het is nl. vrijwel ondoenlijk een zodanig glad bodemoppervlak te vinden dat een dunne lijn tijdens een vlucht van bijv. 100 meter nooit ergens blijft haken. Wordt de Havik door zo'n incident tegen de grond gedrukt, dan kan ons dit de trainingstijd doen verlengen, want we moeten weer met korte afstanden beginnen.

Een veel voorkomende fout bij beginners is het te veel achter elkaar laten komen van de Havik. Het kan best zijn dat een vogel 5 tot 10 maal achtereen over steeds grotere afstanden op de hand komt, maar dan komt plots het moment waarop de Havik lijkt te denken: „zo ver en zo vaak vliegen voor zo'n klein stukje aas, dat vertik ik” en over de hand heenschiet.

Dit is zeer goed te voorkomen door per oefening slechts 1 of 2 vluchten te laten maken en dan steeds de hele maaltijd te geven die de vogel die dag mag azen. (Bij 2 vluchten bijv. eerst een derde hiervan na de eerste vlucht en de rest na de tweede vlucht.) U hebt gelezen wat Lt.Col. Delmé-Radcliffe hierover uit zijn Indiase ervaringen schreef. Wij zullen niet altijd een vers gedode eend of Patrijs in de valkenierstas hebben, maar weten wel waar onze vogel veel van houdt en de hoofdzaak is dat ze van dat lekkers ook nog flink mag azen. Volgt men deze methode, dan zit men ook het dichtst bij het gedrag van de Havik in de natuur: slaan betekent azen!

Om naar de vuist te komen, start een vogel het gemakkelijkst tegen de wind in, vandaar dat wij ons bij de eerste oefeningen zodanig opstellen dat wij ons bovenwinds van de Havik bevinden. We moeten echter niet vergeten in een later stadium, maar wel vóórdat de vogel gaat jagen, ook onderwinds vluchten te oefenen. In de praktijk kan het nl. heel goed voorkomen dat men niet bovenwinds van de jachtvogel kan komen, als een breed water of een verkeersweg ons dit verhindert.

Ik heb eerder gezegd dat de training nooit zeer lang mag duren. Wanneer we echter bekijken hoeveel zaken eerst grondig geoefend moeten worden voordat de vogel los kan, rijmt dit niet zo erg met elkaar. We zullen dan ook wel eens geneigd zijn bij de training te grote stappen voorwaarts te nemen en dan gaat er plots iets mis en we moeten weer op een vorige oefening terugvallen.

Dikwijls wordt de Havik beschreven als een humeurige vogel, die op de meest ongelijke ogenblikken geheel onverwachte kuren vertoont.

Nu moet ik toegeven dat er wel eens momenten voorkomen dat een Havik een overklaarbaar gedrag vertoont, maar we moeten er voor waken dit niet meteen op het kont van de natuurlijke eigenschappen van de Havik te plaatsen.

De meest gehoorde klacht is wel dat een Havik, soms zelfs na enkele goede jachtvluchten, in een boom blijft staan en daar met geen mogelijkheid is uit te krijgen.

Bekijken we echter nauwkeurig een aantal punten zoals:

- wat woog de vogel voor de jacht?
- heeft ze een hekel aan mensen, honden of objecten in de omgeving?
- hoe vaak heeft ze achter elkaar gevlogen?
- heeft ze wel gewel gewonnen?
- hoe is ze na haar vorige vluchten beloofd geworden?
- is ze gewend uit hoge bomen omlaag te komen?

enz., dan zien we vrijwel altijd dat wij iets fout gedaan of beoordeeld hebben en dat dit de oorzaak is van haar weigering om op de hand of zelfs de loer te komen.

32



Hoge bomen vormen geen belemmering voor het appeltje!
Foto: H. Dijkstra

Conditie

Heel dikwijls echter spruit het weigeren terug te komen voort uit een verkeerde conditie van de vogel. Het conditioneren (ik bedoel hiermee het op vlieggewicht brengen) van een Havik is, in tegenstelling tot wat velen denken, een van de moeilijkste en belangrijkste zaken bij het vliegen met deze vogelsoort.

Een belangrijk hulpmiddel bij het vaststellen van de conditie is de weegschaal. Vroeger nimmer gebruikt, vandaar dat er in de oude literatuur niets over vermeld staat.

Ik zelf ben zo'n 34 jaar geleden begonnen mijn jachtvogels vrijwel dagelijks te wegen en sindsdien is deze methode in binnen- en buitenland vrij algemeen geworden.

Hoewel er een groot verband bestaat tussen het gewicht van een jachtvogel en 'n felheid, moet ik er voor waarschuwen niet uitsluitend op het gewicht af te gaan. Er zijn nog andere factoren die meespelen zoals: heeft de vogel de vorige dag erg laat geaasd, is haar gewicht in opgaande of in dalende lijn, enz.

Wegen is echter een zeer bruikbaar middel om bijv. wegvliegen of het weigeren van jachtvluchten te voorkomen. Het gebeurt nog maar al te vaak dat iemand zijn Havik blindelings vertrouwt en dan op een dag eraaft dat de vogel „er geen zin in heeft”.

Een eindeloze wachtpartij onder een boom moge dan de eventuele gasten een imposant beeld geven van het geduld dat wij havikiers hebben, in feite is het voor iedereen onaanvaardbaar en betekent dikwijls een nodeloos verloren middag.

Just omdat het met de jachtvorm van een Havik niet zo simpel ligt, dat men kan zeggen: „als hij maar goed hongerig is, jaagt hij wel”, is het wegen zo belangrijk. Er zijn werkelijk Haviken, die binnen een marge van 20 gr. lichaamsgewicht gevlogen dienen te worden, wil men fraaie vluchten te zien krijgen. Het is vrijwel ondoenlijk om zo'n gering gewichtverschil vast te stellen door het belasten van het borstvlies.

Hoe konden onze voorvaders dan buiten een weegschaal?

Doordat zij hun vogels iedere, of vrijwel iedere dag vlogen en zo aan het gedrag van de vogel tijdens de jacht de conditie konden bepalen. Dit dan bovendien nog gepaard aan een enorme ervaring van vader op zoon, of tussen vakmannen onderling, bijv. over de hoeveelheid aas die een vogel dagelijks moet azen, hetgeen weer nauw samenhangt met de voedingswaarde van de verschillende vleessoorten.

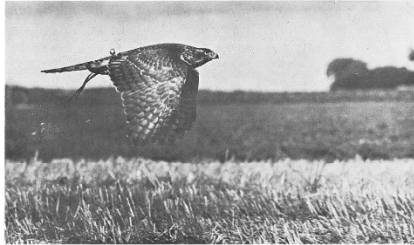
Kan men in deze tijd de Havik niet iedere dag vliegen, dan is de weegschaal dus een zeer nuttig hulpmiddel, maar zoals gezegd: het gewicht alleen is niet zaligmakend.

33

Op hand of loer?

Ik heb tot nog toe steeds gesproken over het terugkomen op de handschoen. In Harting's boek *On the management of Hawks* haalt hij de ervaren havikier Capt. Salvin aan en die stelt op het terrein van het appél een ander punt aan de orde dat ook in deze tijd actueel genoemd mag worden.

Hij schrijft dat het in zijn (toen moderne) tijd een discussiepunt was of een Havik op de hand dan wel op de loer gevlogen moest worden. Hij vindt dat, wanneer iemand zijn Havik zover krijgt dat deze uitsluitend op de hand terugkomt, dit ongetwijfeld een meer volmaakte africhting is en meer in overeenstemming met de aloude praktijk, maar dat door een vogel af te richten op de loer men haar eerder klaar kan krijgen en „dan van alles met haar slaan“. Dit is een voordeel, omdat men nu zo weinig tijd heeft, als men ook met valken vliegt en de Havik tussendoor wil gebruiken.



Onderweg naar de vuist - Foto: Harm Botman

De schrijver vergeet echter een heel belangrijk punt: men heeft bij zo'n Havik voor het terugroepen nimmer reserve achter de hand: wordt de loer geweigerd, dan moet men z'n toevlucht nemen tot een gesepte prooi (als men die bij zich heeft) of zelfs een levende prooi. Vooral dit laatste moeten we volledig zien te voorkomen en dit kan ook: vliegt de Havik normaal prima op de hand en komt het eens een keer voor dat de vogel dit weigert, dan zal ze altijd nog wel op de loer komen, al moet dit vooraf natuurlijk wel geleerd zijn. Overigens is het verschil in tijdsduur tussen de training op de loer en die op de hand – loer als reserve een kwestie van 1 tot 2 weken.

Wil men de grote felheid op de loer, die men als redmiddel bij zich heeft, behouden, dan dient men na een loervlucht de Havik op de loer geheel op te azen en de jacht te beëindigen, om met Mavrogordato te spreken: „Al zijn de gasten nog zo belangrijk, van hoe ver ze ook gekomen zijn, hoe lang geleden de afspraak ook gemaakt is en hoe groot de teleurstelling ook mag zijn“.

Komt een jachtvogel misschien op de loer over grotere afstanden terug dan op de hand? Bij de Havik behoeft dit beslist niet: ze ziet de uitgestoken hand al of niet met aas, net

34

zo goed als een gerwaide loer. Het is gewoon een kwestie of de Havik grondig geleerd heeft naar de vuist terug te komen.

Ik vind het nooit moeilijk een nieuwe vogel in de vlakte snel tot afstanden van 500 m te laten komen. Het enige probleem is meestal om deze afstand van de vogel af te komen zonder dat ze reeds vroegtijdig komt aanvliegen. Ik gebruik daartoe de auto.

Daarna moet natuurlijk nog het uit bomen omlaag vliegen geoefend worden. Ideaal om te beginnen is een mast in de vlakte zonder verdere hoge objecten in de buurt, zodat de Havik, als ze eenmaal naar de handschoen vliegt, deze voor zich uit als hoogste punt ziet. Oefent men meteen in een bos, dan heeft een tak van een achter ons staande boom gauw meer aantrekkingskracht en vliegt de vogel over de hand heen. Staan we dichtbij de mast dan moet de Havik steil omlaag duiken, hetgeen moeilijker is, vooral voor onervaren nestelingen. Vandaar dat we eerst beter wat verder gaan staan en het steil omlaag komen pas gaan proberen als het eerste volledig onder de knie is. Pas dan ga ik in het bos oefenen.

Voor een Havik waarmee in de vlakte gejaagd gaat worden, is het zeer praktisch hem ook te leren terugkomen in de auto. Het is gemakkelijk aan te leren: eerst op de uit het raam gestoken hand over korte afstanden en geleidelijk aan kan men zelfs de hand binnen boord houden en de Havik vliegt op het fluitsignaal het open raam binnen! Spaart soms sloten springen met de vogel op de hand!

Voorbeeldig appél

Mijn nestelinghavik „Christine“ werd in Schotland vanuit de auto geworpen aan konijnen die ver beneden ons in een dal liepen. Doordat deze dicht naast de voor een Havik ondoordringbare brem, de „goars“ zaten en er snel onder schoten, waren deze vluchten meestal mis. De Havik ging dan in een boom staan en vloog op de eerste fluit weer omhoog langs de steile helling en dook ons autoaanprijc in, waar ze natuurlijk goed betoond werd.

Jaagt men voor de voet met de hond, iets wat ik persoonlijk veel aantrekkelijker vind, dan behoort dat natuurlijk niet geleerd te worden.

Dan is het belangrijk dat de Havik over iedere afstand, waarop ze de fluit kan horen, terugkomt, dus ook als ze ons niet ziet.

U ziet hoe belangrijk het gebruik van een fluit is. In de natuur zijn Haviken als sluipjagers van het bos bijzonder gevoelig voor geluiden; zij horen hun prooi ook vaak voordat die zichtbaar is. Zo kunnen zij ongelukkig goed op fluit of roep worden afgericht. Meestal wordt aan de fluit de voorkeur gegeven omdat het geluid daarvan constant is en verder dan de stem draagt.

Ik heb diverse Haviken gekend, die hun baas op het geluid van de fluit echt gingen zoeken. Voor mijn nesteling „Mathilde“ heb ik me dikwijls onder een vierstruik in het dunn verstoppt en dan was het frappant om te zien hoe ze op het laatste cirkels ging draaien boven de struik waaruit ze de fluit hoorde.

Ook de nestelinghavik „Phivia“ van Lammers vertoont een dergelijk gedrag, bovendien komt deze vogel ook vaak op de vuist zonder dat er aas getoond wordt. Ik streef hier bij mijn vogels ook steeds naar, al lukt dit niet altijd wanneer de Havik voortdurend wild om haar heen ziet.

U zult nu ondertussen wel begrepen hebben wat ik onder een goed appél versta: het steeds na één fluittoon onmiddellijk terugkomen op de vuist na een misvlucht, bij voorkeur zonder het tonen van aas en over honderden meters, wanneer nodig. Waarbij een loer dan geheel overbodig is en alleen als reserve wordt meegenomen. Ik gebruik de loer 2 of 3 keer in een seizoen van intensief vliegen.

35

Zo met een Havik te jagen is gewoon ontspannend!

Het opsporen van wild, het leiding geven aan de hond en het steeds innemen van de meest gunstige positie t.o.v. wild en dekking vergt al zoveel concentratie dat het heerlijk is wanneer men over het direct terugkomen van de Havik geen enkele zorg behoeft te hebben.

Bovendien verstoort men dan ook nooit „vers“ terrein, wat wel het geval is als men al of niet fluitend achter een Havik aan moet rennen en haar alleen onder de boom waarin ze staat, kan terugkrijgen. Het summum, dat m.i. te bereiken valt, is wanneer de Havik naar de vuist terugkeert omdat ze uit ervaring geleerd heeft dat ze vanaf die plaats de meeste kans op een succesvolle jachtvlucht heeft.

Ik heb dit bijzonder goed kunnen bereiken bij mijn nestelinghavik *Brutus*, een middelgroot wijf van 1020-1070 gram vlieggewicht, in 1968. De Havik begon ik op konijn te vliegen zonder dat ze ooit een dood of levend konijn gezien had. De eerste keer startte ze alleen op konijnen, die door ons of de hond, vlak voor onze voeten werden opgedaan; verre konijnen interesseerden haar nog niet. Ze sloeg nog niet en evenmin in de tweede outing. Wel startte ze nu ook op verre konijnen en attaqueerde een konijn met het volgen van meerdere haken. Haar appél was toen al zeer goed, maar dit bleek nog beter op de derde middag in het veld, toen ze haar eerste 2 konijnen sloeg.

Op de volgende jachtdagen joeg ze fel, maar miste door haar onervarenheid erg veel, hetgeen tot gevolg had dat ze bijv. wel 15-20 keer op de hand vloog tegenover slechts 1 of 2 konijnen geslagen te hebben. Bovendien lukte het de Havik na een misvlucht nooit vanaf een duin of vanuit een boom zelfstandig een konijn te slaan en stelde hiertoe nauwelijks pogingen in het werk. Iedere Havik wil dit, zeker in het begin, wel eens proberen. Bij „*Brutus*“ had ik bovendien het geluk dat ze enkele malen na zo'n escapade vlak na het terugkomen op de vuist een kans kreeg en sloeg! Dat zijn unieke gelegenheden om de Havik het besef bij te brengen dat de vuist de ideale plaats is om vanuit op jacht te gaan, maar de havikier moet zich dan wel beheersen en de vogel na zo'n succes opazen. „*Brutus*“ maakte wel eens een vlucht achter een Fazant, die de Havik soms zo ver van ons wegvoerde, dat ik niet kon zien waar ze precies neerstreek. Stotende kraaien markeerden die plaats dan en zo wist ik dat ze 300-500 meter van ons af op een helling tussen de duindoorns moest staan in een zeer wildrijk gedeelte. Zodra ik floot, zag ik de kraaien al stotend onze kant opkomen, zodat ik wist dat „*Brutus*“ laag door de dalen vliegend naar ons onderweg was. Pas later zagen we haar dan inderdaad aankomen, de kraaien bogen af en sierlijk landde de Havik op de handschoen!

Eigenlijk is een dergelijk gedrag bijzonder, want ze moest vanuit haar verre landingsplaats beslist op enkele plaatsen tegelijk wild gezien hebben. Toch was de drang om op de fluit naar de hand te komen groter, doordat ze voordien de associatie gemaakt had dat ze alleen vanaf die hand succes kon hebben.

Het vrij laten volgen van boom tot boom, een jachtwijze die de Havik zeker voordelen biedt, is dus nadelig voor het op de hand terugkomen, tenzij de wildstand zeer gering is. Men kan hierover besluiten als slaan vanaf de vuist onmogelijk is, bijv. bij zeer dichte dekking.

Appél behouden

Hebben we eenmaal een voorbeeldig appél bereikt, dan is het zaak dit te behouden. Dit wordt tijdens het jagen meestal moeilijker, vandaar dat ik als titel voor dit artikel gekozen heb: „Het appél bij de jagende Havik“.

Ervoor te zorgen dat het tijdens de training verkregen appél tijdens het jagen niet verslechtert, vind ik persoonlijk een van de moeilijkste zaken.

Bij het jagen gaat de Havik nl. steeds meer interesse voor het wild krijgen en van nature

36

jaagt een Havik eigenlijk liever dan dat ze op de hand vliegt. De havikier raakt enthousiast over de felheid en successen van zijn vogel en zo vindt er een ommekeer plaats in de ervaringen van de Havik. Eerst vloog ze voor een beloning naar de handschoen van de havikier toe, nu in tegenovergestelde richting achter de prooi aan, dus van de havikier af.

Wij moeten er vanaf dit moment op letten dat er een gunstige verhouding ontstaat tussen het aantal malen dat de Havik op de hand vliegt en het aantal succesvolle jachtvluchten. Hoe die verhouding precies moet liggen, is moeilijk te zeggen, omdat die van het individu en de omstandigheden afhangt. In ieder geval mag het niet zo zijn dat de Havik in betrekkelijk korte tijd tien jachtvluchten maakt en maar twee keer een goede afstand op de hand vliegt.

De juiste balans hierin te houden is een constante zorg.

Natuurlijk hebben we het met de wildstand zelden voor het zeggen, maar de meest gunstige resultaten voor het appél krijgen we wanneer de Havik zo ongeveer iedere 15 of 20 minuten een kans krijgt. Zijn het er 12 per uur, dan is het nauwelijks te verwachten dat de vogel zo kort op elkaar filloos terugkomt.

Kunnen we de Havik maar één of twee kansen per uur bieden, dan kan ze amper in jachtstemming komen en ook dat is vaak niet bevorderlijk voor het appél.

De landing - Foto: Harm Botman



37

Wat de juiste jachtstemming betreft, ook wel „yarak“ genoemd, wil ik er nog op wijzen dat een goede zoekende hond daarbij een groot voordeel biedt. De Havik associeert nl. de zoekende hond zeer snel met het zien van wild. Moet onze jachtvogel na een misvlucht op de vuist komen, dan dienen we er goed op te letten dat de hond niet doorgaat met zoeken. De Havik blijft zich anders op hem concentreren en niet op onze handschoen. Dus altijd eerst de hond down of zit fluiten en dan pas de Havik fluiten. Er wordt wel eens gedacht dat het snel en goed op de hand komen niet zo bevorderlijk zou zijn voor het felle jagen, maar dat is gezinszins het geval. Het gaat zeer goed samen, ja zelfs komt een in „yarak“ zijnde Havik dikwijls ook vlatter terug.

Tenslotte wil ik nog wijzen op een zeer veel voorkomende fout, die gemaakt wordt als een Havik niet direct op de hand wil komen of huiten zicht gevlogen is. Meestal reageert de havikier dan met er achteraan te gaan. Op deze wijze leert men de Havik wachten op de havikier, die komt immers toch wel! De havikier zal dientengevolge alsmat dichter bij zijn vogel moeten komen en meer geluid moeten hebben. Begeven we ons daarentegen van de Havik af, dan zal ze zich wat minder op haar gemak gaan voelen en grotere neiging vertonen naar ons toe te komen. Is een jachtvlucht tot buiten zicht geraakt en duurt het terugkomen op de fluit te lang, dan is het beter een helpert te laten gaan kijken of de vogel soms geslagen heeft. Is dat niet het geval, dan blijven we rustig op de startplaats van de Havik staan tot ze terug is. Zo leren we haar steeds op het punt, waar de vlucht begon, terug te keren.

Ik hoop dat u na lezing van het bovenstaande niet bent gaan denken dat mijn ideaal is een Havik zondig af te richten dat het een soort circusvogel wordt.

Het vlotte terugkomen, ook over lange afstanden, werkt voor ons niet alleen ontspannend en „spaart“ terrein, maar het geeft een extra dimensie aan onze jacht met de vogel. Is er weinig wild en moeten we soms met een zeer geringe buit genoegen nemen, dan biedt het ons ook een prachtig beeld wanneer de Havik zich zigzaggen tussen dicht open staande stammen naar onze hand spoedt. Ook het steil onlaag duiken uit zeer hoge bomen, waarbij vlak voor de hand geremd wordt, geeft vaak een mooi beeld.

Spectaculair wordt het wanneer de Havik na een misvlucht niet eens in een boom gaat zitten, maar in één grote boog naar de vuist terugkeert. Ik noem dat alijd een „boomerangvlucht“.

Als de training en het jagen op de juiste wijze hebben plaatsgevonden, behoeven we ook niet bang te zijn de Havik sterk gedeformeerd te hebben. Al hetgeen we er met zoveel zorg en ijver aan dressuur hebben ingebracht, blijkt eigenlijk maar een dun vernisje dat bij enkele dagen vrijheid in de natuur weer geheel verdwenen is. En gelukkig maar, zo'n vogel heeft in de vrije wildbaan een grote overlevingskans.

Als er havikiers zijn, die na mijn artikel zich wat meer op het perfecte appél van hun Havik gaan werpen en daarmee dan succes hebben, zal het mij de voldoening geven het bovenstaande niet voor niets geschreven te hebben.

Literatuur:

- Bert, *Bert's treatise of Hawks and Hawking*. 1619. Reprint 1891.
H. Brill, *Die Bejagd*. 1962.
J.E. Harting, *Hints on the Managements of Hawks*. 1898.
Cox and Lasselles, *Couring and Falconry*. 1892.
J.G. Macgregor-Kennel, *A Hawk for the Bush*. 1950.
E.B. Mitchell, *The Art and Practice of Hawking*. 1900.
Th. Mebs, *Greifvögel Europa's*. 1964.
R. Waller, *Der wilde Falk in mein Gesell*. 1937.
M.H. Woodford, *A Manual of Falconry*. 1930.

38

dan, voor de voet jagend, achter hem aan, onderwijl de aangeduide bouwen afwerkend. Hans nam het frettewerk voor zijn rekening en Gerrit-Jan van Nie kwam ons ook nog assisteren.

Mooie vluchten konden we zien, waarbij alle vogels een voortreffelijk appél toonden. Het viel ons op dat de Oostenrijkse Haviken heel goed gevlogen waren. Soms vlogen zij honderden meters ver naar de dichtstbijzijnde bossand om daarna dezelfde afstand weer in de omgekeerde richting af te leggen.

Mijn Havik was nog niet zo goed in vorm als ik me wel gewent had, maar dat kwam vanwege het feit dat zij pas 2 weken uit de muut was.

Ook viel het verschil in jagen op. De Oostenrijkse Haviken werden gevlogen op Fazant en haas en de mijne op konijn. Mijn Havik had dus vanzelfsprekend het konijnenwerk beter onder de knie. De Oostenrijkse vogels moesten zich echt aanpassen aan de heide en bunte dekking, waar de konijnen bij het vluchten handig gebruik van maakten.

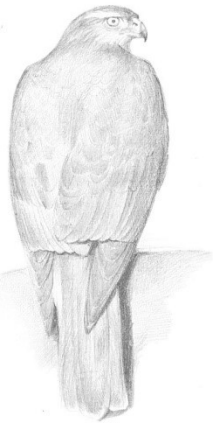
De tarsel van Joseph waren we even kwijt. Hij was naar een bos gevlogen en Joseph hoorde of zag hem niet meer. Plotseling sprong voor zijn voeten een konijn weg; gerinkel van bellen, geklaag en de Havik was er weer. Die dag werden tien konijnen geslagen.

Niet al te laat besloten we de jacht te beëindigen. Bij de jachthut stond mevrouw Strijland al klaar met de thee, werkelijk buitengewoon.
's Avonds werden de Oostenrijkse Haviken in de valkenkamer gezet en mijn vogel vond een plaatsje op het rek achter in de auto.
De warme hap nuttigden we in Hoenderloo en later op de avond steeg de stemming bij het gaslicht in de hut.

's Nachts knorden de wilde varkens rond de hut, zodat we bij herhaling wakker werden en toen wij de volgende ochtend de hond wilden uitlaten, verdween deze op het varkensspoor.

De familie Strijland was al gauw weer present, evenals de heer G.A. van Nie, die ons die dag zou begeleiden.

40



Havik - tekening van H.J. Sluiter

„HERBSTBEIZE“

door J.D.M. Staal

Op 24 oktober arriveerden ze in ons lage land: Friedl, Hubert, Joseph en Fritz, de havikiers, vergezeld van Hans de jager.

In de auto verder drie Haviksvijven en een tarsel.

De douaneformaliteiten werden snel afgewerkt en Friedl stapte, met de Havik op de handschoen, over in mijn auto, waarna het richting Uden ging. Friedl's Havik slaat, wat zeggheid betreft, afies. Dat bleek duidelijk uit het feit dat ze ongenuid op de handschoen was meegenomen en geen enkele keer was afgevlagen.

In Uden werden de vogels ondergebracht in een boerenschuur, waar de accommodatie, in de vorm van hoge rekken en andere voorzieningen, was aangepast.

Thuis werd de inwendige mens versterkt en na de laatste nieuwtjes uitgewisseld te hebben, gingen we op tijd naar bed.

De maandmorgen was het vroeg uit de veren. De Haviken werden na het ontbijt van adresplaatsjes voorzien en vervolgens met de hond, frotten en mijn eigen Haviksvijf in de auto geladen, waarna de stoel richting De Hoge Veluwe vertrok.

In het Nationale Park wachtte ons bij de jachthut een allerhartelijkste ontvangst door de familie Strijland. Mevrouw Strijland zat al met de koffie op ons te wachten en die lieten we ons goed smaken. Het „koffie-uurtje“ duurde dit keer echter maar kort: we wilden konijnen zien.

Op de hei lukt dat zeer goed! Strijland liet zijn hond de belopen bouwen oproepen, die hij dan — misschien symbolisch bedoeld — met een witte vlag markeerde. Wij kwamen

De Oostenrijkse gasten - Foto: J.D.M. Staal



39

Weer zagen we mooie vluchten. Uit één bouw sprongen drie konijnen, die door evenzoveel Haviken werden geslagen! De tarsel van Joseph blonk weer uit. Als hij een konijn eenmaal vast had, dan liet hij niet meer los; of de wipluim nu drie keer over de bolging of een lichtsprong maakte, „vast is vast“ was zijn devies.

Die dag bedreog het tableau vijftien stuks.

De jachthut werd opgeruimd en we reden terug naar Uden.

De Haviken gingen op het hoge rek en wij schaarde ons rond de tafel. Na de maaltijd smaakte de Oostenrijkse wijn voortreffelijk. Hans, die wist dat Nederland geen eigen wijn had en blijkbaar geen week zonder dit kostelijk druivennat kon, had uit voorzorg maar een rugzak vol flessen wijn meegenomen.

We gingen vroeg naar bed, want de woensdag zou ons naar de Noordzee brengen. De Haviken kregen een rustdag en wij zouden het deze keer de vissen lustig gaan maken, althans dat was de bedoeling. Veel kwam er niet van terecht, aangezien het ontzettend mistig was. Omstreeks twee uur in de middag waren wij terug in de haven.

Arts was niet ver uit de buurt van Elmuiden, zodat wij naar Amsterdam gingen. Op een gegeven moment was het zo stil in de diertent, dat het mij de opmerking ontlokte: „misschien is de Zoo gesloten“. Dit bleek zo te zijn.

Niemand in Amsterdam vond het vreemd dat een stel kerels lachend over de omheining krom!

Donderdags was de vliegbasis De Peel aan de beurt. Het werd voor mijn Havik een slechte dag. Zij kwam met een konijn nogal hardhandig in aanraking met een boom, waarbij de vogel zich blijkbaar bezerde, want zij sloeg daarna nog drie konijnen, die ze ook weer looiet. Friedl's Havik sloeg een konijn met één klauw in een achterpoot, net boven de hak en liet niet meer los. Fraai om te zien, maar niet zoals het behoort. Af en toe zagen we een wilde Havik die ook op de hei jaagde, dit onder huid geroep van een formatie trekkende Kraanvogels.

Ze vonden het „zinnig“ en „Spitzenklasse“, dat ze op een NATO-basis mochten jagen. Fritz vroeg aan mij of ik een foto wilde maken. Quasi gingen zij zo staan, dat ergens op de achtergrond een aantal vliegtuigen te zien was. Ik liet natuurlijk niets merken!

Toen de dag ten einde liep, hadden we vijftien konijnen in de tas.

's Avonds gingen we naar mijn collega's. Zij hadden ervoor gezorgd, dat een aantal konijnen door de chef-kok van de vliegbasis Volkel was geslacht en bereid. We deden ons tegoed aan dit heerlijke maal, onder het genot van een glaasje. Een gezellige „Herrenabend“, die bij iedereen in de smaak viel.

Vrijdags ontbent we met aan tafel een lachende Fritz, die nog napret had van het festijn van de vorige avond.

Weer ging het naar de vliegbasis De Peel, waar de Haviken alras achter konijnen en Fazantien vlogen. Gerrit-Jan van Nie was ook van de partij en hij had zijn Havik meegenomen.

De vogel van Friedl stak een breed water over en zat ergens in de weilanden in een boom. Friedl wilde haar op de vuist laten komen, maar een aantal koeien stond daarbij nieuwsgierig over zijn schouder mee te kijken en — zoals later een verbitte Friedl verklaarde — zijn Havik kwam niet, omdat ze geen Hollandse koeien kende. Alles kwam toch goed. Terwijl de anderen aan het frettieren waren, liep ik wat met de hond over de hei. Gerrit-Jan was verderop ook bezig. Al gauw zaten er vier konijnen in mijn tas.

Op de terugweg — we wilden de lunch in de jachthut gebruiken — stuitten wij op een heuvel, waarin een bouw zat. De hond stond tot aan zijn schoft in de heuvel voor.

41

Waarschijnlijk kon het konijn het gesnuif van de hond niet verdragen, want het sprong aan de achterkant van de heuvel. De Havik sloeg hem perfect. Fretteren met de hond? Na de lunch had ik nog maar een paar stappen gedaan, of de hond stond alweer voor een konijn. De tarsel en ook de vogel van Friedl lieten weer prachtig werk zien. Alleen als er bunt aanwezig was, kon je goed merken, dat de Oostenrijkse Haviken daar nog steeds niet op ingeschoten waren.

Dat het een goede dag was, bewees het tableau: achtien konijnen!

Zaterdag brachten wij, onder leiding van de heer G.A. van Nie, een bezoek aan de heilige grond, de tophits van Karel Molten in de gemeente Valkenswaard. Daar hadden de Oostenrijkers al reikhalzend naar uitgekeken. Ook een perceel bos/heide, waar hakvlucht aan asiel-Buizers werd gegeven, vonden onze gasten erg interessant. Vervolgens stond „Naturschutzgebiet“ de Strabrechtse Heide op het programma. Het was koud en guur weer. Dank zij de hond kwamen we toch aan haar en veer. Ik zag mooie vluchten op haas en Fazant, maar geen enkele werd geslagen. Ik verknoide zelf een mooie kans op een haas, doordat ik de Havik te lang vasthield.

Gerrit-Jan van Nie was wat later gekomen en had wel een haas geslagen. Hij had het dier praktisch ongedeerd onder de Havik vandaan gehaald en, terwijl hij lepelman uit voorzorg met wat jodium behandelde, beet deze plotseling onze voorzitter, die hem op dat moment vasthield. Prompt werd ook de heer Van Nie met hetzelfde jodium behandeld.

Al met al was het een dag van „veel gevlug maar weinig wol“ en onze inspanning leverde dan ook slechts drie konijnen op.

Nadat de Haviken in het bos wat „vrije Folge“ hadden laten zien, ging het naar een oergetuig Brabants cafeetje. De gastvrije waard verzag zelfs de hond niet.

De volgende morgen stonden we vroeg op. De Haviken werden ingeladen, tezamen met een vrachtding kaas, koffie, jenever en klompen, waarna afscheid werd genomen. Ik zou vooral de familie Strijland, de heer Van Nie en verder iedereen die meegeholpen heeft om deze week te worden geslagen, hartelijk willen bedanken.

Dat alles bijzonder in de smaak gevallen is, blijkt wel uit de belofte van onze Oostenrijkse vrienden, dat ze volgend jaar waarschijnlijk terug zullen komen.

42

„CONFERENCE ON FALCONRY AND CONSERVATION“ ABU DHABI, 10-18 DECEMBER 1976

door H.J. Slijper

Donderdag 9 december 1976. Toen Jack van Gerven en schrijver dezes op Schiphol ruimschoots op tijd in de comfortabele Royal Class-zetels van de Vickers VC 10 zaten in afwachting van de start, lag voor ons gevoel Holland al achter ons. Engels was de voertaal en uit de luidsprekers klonk de Arabische muziek die ons de komende dagen steeds zou volgen en met zo verslavend werkt als de hutsop waar Hilversum III de mensheid op trakteert.

Alleen be kroop ons een stijgende ongerustheid over het feit dat Henk Dijkstra er niet was. Waarom was hij er niet, wat was er gebeurd?

De motoren werden gestart en even later kregen we een pijnloze schop die ons naar 10 km hoogte bracht. Het avontuur was begonnen.

Terwijl in de zwarte nacht overal onder ons de eeuwige vlammen oplichten, streken we naar op het vliegveld van Abu Dhabi en in de zwefel atmosfeer storten we ons in de heksenketel van vermoeide passagiers, rondrennende Arabieren en taxi's.

Na een uurtje of zo kregen we in de gaten dat ons een taxi toegewezen was en in snelle vaart gingen we op weg. Echter niet naar het Hilton, maar plotseling ergens rechts de weg af, de pikwarte duisternis in. Door het zand was een route gemarkeerd met palen met vlaggetjes van de V.A.E. en in de verte pinkelde een lichtje: Ramada-Airport Hotel.

Hilton zat vol en we waren ondergebracht in het gloednieuwe, nog slechts tien de geleed zijnde Ramada, dat ons echter een rustig en zeer geriefelijk onderdak bood. Onze jonge chauffeur Salim Hassan zou ons al die dagen trouw blijven en we begrepen elkaar best, al kon hij niet lezen of schrijven en spraken wij geen Arabisch. We hebben heel veel tijd in de auto doorgebracht, want het Hilton, waar de conferentie gehouden werd, lag zo'n 25 km ver aan de andere kant van de stad en het Jachtverblijf annex museum-gelag lag weer in de buurt van het vliegveld. Bij het ontbijt op bed, de luchtkoeling vol aan, keek ik uit over een eindeloze platte zandvlakte. In de verte wat grote betonskeletten in de reeds nu al trillende lucht; een paar straaljagers gieren over en in de weer volgende, diepe stilte het geluidje van een Woestijnaput, die rondhijpt tussen stapels bouwstenen: dit was dus Abu Dhabi.

We brachten de vrijdag door met het helpen bij de inrichting van de tentoonstelling in het Jachtverblijf, het grote gebouw van de Abu Dhabi Shooting Club. Uit alle delen van

43



Een hartelijk welkom voor de schrijver

de wereld waren boeken, manuscripten, plaatwerken en allerlei andere voorwerpen en kostbaarheden bijgebracht, zowel uit musas als uit particuliere collecties, waarbij voorwerpen van overtuigbare waarde.

En wat 's ochtends nog een ordeloze bende was van bouwmaterial, hollende tentoonstellingsinrichters en met grote machines in het woestijnzand rondzwoegende werklui, was 's avonds een keurig ingericht tentoonstellingsgebouw met een groot geasfalteerd parkeerterrein met talloze planten en bloemen langs de brede oprit.

Sheikh Zayed had van zijn belangstelling blijk gegeven en we waren terstond onder de indruk van zijn indrukwekkende voorkomen, het resolute gemak waarmee hij zich bewoog en met iedereen sprak. We werden voorgesteld aan een van de zoons van de Sheikh, Z.E. Sheikh Sultan-bin-Zayed Al Nahayan (bin = zoon van), de president van de conferentie, een schrandere jongen van 21 met een felle belangstelling in de praktische valkerij.

Horst Nieters had een groep vogels meegenomen, waaronder enkele Sakers en een Slechtvalk, die in de schaduw van het gebouw de dag doorbrachten op hun blokken. Overigens was het nooit te warm: de temperatuur varieerde tussen de 24° tot 30° C. (in december!) en het was heerlijk om met opgerolde mouwen te kunnen rondstappen.

Aan de overzijde van het water dat aan het Museum grenst, was een reusachtige, doch naar het klassieke model vervaardigde, zwarte Bedouinentent opgesteld, waarin de openingsceremonie zou plaatsvinden. Op het zand lagen enorme Perzische tapijten en lange rijen stelen waren klaarzet.

44

Zaterdag de 11e verscheen stipt om 10 uur 's morgens, met groot militair vertoon, de stoet van glanzende auto's met de Sheikh en zijn gevolg bij de aan de voorzijde geheel open tent, waar alle deelnemers zich verzameld hadden.

Arabische meuzen in zwartige en keurige gewaden voerden dansen uit bij de muziek van trommels en lamboerijnen. Valkeniers met het zwaard of de machinepistool op de zij voegden zich bij hen en wierpen hun zwaarden hoog in de lucht.

Het welkom werd uitgesproken door Z.E. Sheikh Sultan-bin-Zayed. Hij legde uit, dat deze conferentie op drie punten steunde: de valkerij, de natuurbescherming en de belangstelling van de geleerden voor de historie der valkerij.

Namens de natuurbeschermers sprak Dr. Richard Fyfe (Canada); voor de valkeniers sprak Ferrante Pratesi (Italië).

Geschenken werden aangeboden en toen vond Sheikh Zayed het tijd om de tentoonstelling te bezichtigen, ogerde de gereedstaande auto's en het militair escorte en liep met lange passen door het zand naar het gebouw van de Shooting Club. Er was nu alle gelegenheid met elkaar kennis te maken en oude bekenden te begroeten en het was een hele ervaring hier zoveel groten op het gebied van valkerij en natuurbescherming bijeen te zien, zoals Tom Cade, Christian Saar, Richard Fyfe, Robin Chancellor, Christopher Savage, Roger Thacker, Roger Upton, Stephen Frank, Renz Waller, S. Kent Carnie, Erich Awender, de oude professor Wynne-Edwards en anderen, waarmee we nog later zouden kennismaken of onder de deelnemers zouden terugvinden, zoals Marie-Thérèse A. Goës, Geoffrey Boswell, Fulco Tosti, Joe Platt en vele anderen.

's Middags in de conferentiezaal gezeten in het Hilton, kwam tot onze verrassing en opluchting Henk Dijkstra binnenstappen. Hij was door pech achtervolgd, had ons vliegtuig gemist, was met een ander vliegtuig tot Doha op Qatar gekomen, had daar een nacht vastgezeten, was met weer een ander toestel in Dubai terechtgekomen, alwaar hem zijn pas was afgenomen, en had toen met een taxi de 250 km door de woestijn, de weg naar Abu Dhabi, afgelegd.

Wel, dat was dan dat.

Zondag de 12e was de Nationale Feestdag van de V.A.E., ter gelegenheid waarvan een indrukwekkende parade werd gehouden.

Alle deelnemers aan de conferentie waren uitgenodigd en kregen een plaats op de tribune en we hadden een fraai uitzicht op de voorbijmarcherende troepen, tanks, trucks met raketten, de prachtige Arabische paarden, dwelendak-bands en de op zee voorbijtrekkende schepen van de vloot. Straaljagers keerden zich in de lucht buitenzijde buiten met overdovend na-brandergeloei.

Verreweg het aardigste vonden we de hieropvolgende burgerparade met praalwagens van sportclubs, brandweer, straatvegers, scholen, de tuindersbond, enz.

Maandagochtend hadden we vrijaf en inkopen doende in de „suq“ kwamen vele conferentiegangers elkaar tegen, trokken een eindweegs met elkaar op om elkaar in duistere winkels weer kwijt te raken. Jack en H.D. loochten o.a. een Arabische hoofdhoed, een vooraf voor de wat dunharigen beproefde bescherming tegen het toch wel krachtig prikende zonnetje.

Tot onze verrassing ontmoetten we op de suq ook een valkenier met een Saker op de hand en we keerden terug met de tassen vol huifjes, blokken „polsmofjes“, koperen koffiepotes en ander souvenirgoed.

's Middags begonnen de voordrachten in het Hilton. Als je pas van buiten kwam, was het in de conferentiezaal soms bepaald kil. Iedere stoel was voorzien van een koptelefoon en ieder kon inschakelen op de taal die hem het beste lag. Over de lezingen zal ik later in dit verhaal nog verslag doen.

45



Op de „auq“ ontmoeten we ook een valkenier met een Saker - Foto: H. Dijkstra

46

ruim 200 km van Abu Dhabi in de Perzische Golf. De jonge Sheikh Sultan was mede van de partij en was op het eiland een voortreffelijk gastheer.

Op Sir Bani-Yas zijn volières van honderden meters groot, waar o.a. de Houbara gekoft wordt om deze in Arabië praktisch uitgestorven soort weer te introduceren. De reis met de drie helikopters was een modern sprookje. De zee vertoende alle kleuren van ultramarijn en turkoois. We vlogen over het gecompliceerde samenstel van eilanden, banken en geulen, waar alleen zeerovers en paarlvissers de weg wisten. Hier komen nog zoektochten voor. We zagen Pelikanen, Riffreigers, een Keerkringvogel en tienduizenden Soketra-salschlovers, die in grote kolonies op de eilanden broeden.

Helaas zagen we enkele oliewinplaatsen die niet onberispelijk werkten, doch men verzekerde ons dat er hard aan gewerkt wordt de olie vervuiling te stoppen.

Sir Bani-Yas is plat rondom, met in het midden een stuk ruig bergland. Op het eiland werden we verwelkomd door een Engelse officier, die daar bevel voert over een klein garnizoen en een deel van zijn tijd doorbrengt met ornithologisch onderzoek. Hij vertelde o.m. tellingen van vogelkolonies met behulp van luchtfoto's.

In een grote kring op de tapijten gezeten, deden we ons te goed aan enorme schalen met gerosterde schapen, gekruide rijst en verrukkelijke salades en dronken de kleine kopjes koffie, terwijl het rokende reukvat van hand tot hand ging.

Na deze copieuze maaltijd zette de stoet van „Landrovers“ zich in beweging en — nog bolstaande — hadden we moeite ons in de door het woestijnzand scheurende auto's overend te houden. Onder veel hilariteit poogden we een groepje gazellen de pas af te rijden, maar ze hadden geen moeite met onze hooguit 60 km/u. Het lukte beter met woestijnhazen. We waren zo fortuinlijk de grote, bonte Hoopseuwerik te zien en op een „kopje“ in het voorgebergte zagen we een Saker zitten. In de Landrover lag een loer en H.D. sprong loerzwaaiende de auto uit, doch de Saker vloog weg: het was een wilde! Ook hier werd, zoals op vele plaatsen elders in de V.A.E., op grootsche wijze aan land- en klimaatverbetering gedaan d.m.v. vernuftige irrigatie over km's oppervlakte, waardoor een plantenkled mogelijk wordt.

De excursie werd besloten met de beklimming van de centrale bergen, wat bepaald geen sinecure was. Sheikh Sultan was een van de eersten die hoven was en we genoten geruime tijd van het schitterende panorama.

De excursie was een onvergetelijke gebeurtenis!

De conferentie werd zaterdag besloten met de aanneming van resoluties, waar ik straks op zal terugkomen.

Zondag de 19e aanvaardden we, diep onder de indruk, de terugreis, nadat we van zoveel oude en nieuwe vrienden afscheid genomen hadden. Henk Dijkstra moest via Dubai terugkeren en we hoopten maar, dat hij ditmaal een betere reis zou hebben, wat gelukkig bewaarheid werd.

Op het vliegveld van Dahran beleefden we nog een onaangenaam incident, dat gelukkig goed afliep: de vleugelpil van een wegrijdende Jumbo van Saudi-Air schampte met een flinke klap de neus van onze wachtende KLM Super DC8. Met enkele uren vertraging konden we „op halve kracht“ doorvliegen om via Athene op het witte Schiphol te arriveren, waar we door onze familieleden werden verwelkomd. Het zat er weer op.

Terugdenkend aan de conferentie, kom ik weer onder de indruk van de razende stroomversnelling waarin de Arabische wereld zich bevindt.

Abu Dhabi, op een eiland gelegen, werd in enkele jaren een grote stad met enorme kantoorgebouwen, hotels, havenwerken, alles op strakke en zakelijke wijze gebouwd, met haaks op elkaar staande brede asfaltwegen, met op de rond-points zorgvuldig

47

Lunch en avondmaal gebruikten we ook in het Hilton of in Khalidia, waar de maaltijden misschien nog overvloediger waren. We paktten uit deze overdaad en aan grote ronde tafels gezeten, werden in alle talen van de wereld de discussies voortgezet en op geanimeerde wijze van gedachten gewisseld.

Ook op deze wijze waren de maaltijden van groot belang voor de hele conferentie! Hoe ongedwongen het toeging, besefte ik opeens, toen we met de ambassadeur van een Arabisch land, een Duitse professor, een Arabische taxichauffeur en een Engelse hoer aan één tafel zaten.

De avonden werden gevuld met films, waaronder heel bijzondere, zoals de kleuren-super-slow-motion van Morley Nelson van vliegende en stotende Prairievalken en Steenarenden en enkele films over het broeden in gevangenschap, waaronder een zeer indrukwekkende van de jonge Hurrell over Smellekens, vanaf het paarvormen tot het slaan van een leuwerik door een gefokt jong.

Er waren vele recepties en een uitgebreide Oriental Party in het Televisiestation van Abu Dhabi. Toen we in de grote schouwburgzaal naar de enacters en dansgroepen keken, bemerkten we ineens, dat boven ons de sterren fonkelden. Waarom ook een dak in zulk een klimaat!

's Woensdagsavonds werden we door Z.H. Sheikh Zayed in zijn paleis ontvangen en waren we in de gelegenheid hem onze meegebrachte geschenken aan te bieden.

Z.K.H. Prins Bernhard was ook gearriveerd en nam vol belangstelling deel aan de gesprekken over het onderwerp dat ons deze weken zo volledig in beslag nam.

De ontvangst werd besloten met het vertoan van films.

De gasten zetten zich neer op de tapijten die de vloer van de ontvangenzaal bedekten, Arabische koffie in heel kleine kopjes werd geschonken en we genoten van een film over de jacht met de Saker op de Houbara, de Kraagtrap, in Pakistan.

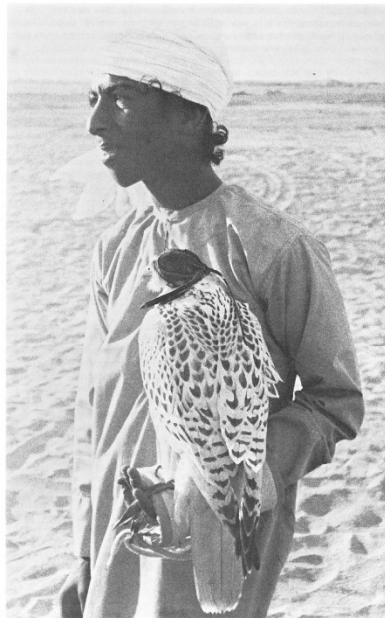
Donderdag in de late namiddag verzamelden we ons andermaal bij de grote tent, waar sofa's en lange rijen stoelen in het zand stonden, om naar „de grote wedstrijd“ te kijken. Afgesproken was nl. niet op prooien of opgeworpen vogels te vliegen maar alleen een snelheidswedstrijd te houden, waarbij eveneens, doch stilzwijgend besloten was, dat deze wedstrijd in ieder geval door een Arabisch valkenier gewoon diende te worden. Onder geanimeerde kout werd de tijd doorgebracht tot na enkele uren, in de avondkoelte, de Sheikh arriveerde en de strijd een aanvang kon nemen. Prachtige witte Geervalken en Sakers stootten op de loer en Horst Niesters liet zien dat zijn Saker bepaald niet de slechtste vlieger was.

De over het uitgezette traject zich voorttreppende valken werden door deze speelse loervliegerij erg afgeleid en een jonge Arabier kreeg keer op keer een grote witte Geervalk letterlijk aan zijn broek. Het ging alles zeer vrolijk toe, overal vlogen valken kras door elkaar, maar het feest verliep voor allen zonder verlies van vogels of huimen.

Jack bracht veel tijd door in het Museum met demonstraties van het huiven maken en kreeg gelegenheid met belangrijke personen uit de Arabische wereld kennis te maken. Helaas schoot er niet veel tijd over om mijn vogelaarshart op te halen aan de vele soorten strandlopers en plevieren, meeuwen, sterns en andere vogels van zee en kust, maar ik kon toch vele interessante soorten waarnemen.

Pas de voorlaatste dag van de conferentie kwamen we wat dat betreft aan onze trekken. Er waren excursies gepland o.a. naar de oase van Al-Ain, waar behalve oude vestingwerken en een belangrijk museum, een indrukwekkende, zeer moderne dierentuin is en grote omrasterde „broed“ruimten voor gazellen en de zeldzame Arabische Oryx. H.D., Jack en ik kozen de andere excursie: per helikopter naar het eiland Sir Bani-Yas,

47



De jongste valkenier van de Sheikh met witte Geervalk - Foto: H. Dijkstra

49

onderhouden, bloemrijke gazons. Een grote hoogbrug verbindt de stad met de vaste wal maar de grote verkeersweg lijkt voorlopig nog ergens in de woestijn dood te lopen. „Hier joeg ik 5 jaar geleden nog op hazen”, verzuchtte Roger Upton en wees op een plek waar nu grote gebouwen staan.

Het onderwijs kwam eerst 7 jaar geleden op gang. We zagen woningzoekende Bedouïenen, die alvast hun tent tussen de in aanbouw zijnde woningblokken hadden gezet. Ook in Nederlandse periodieken staan regelmatig verhalen over de ontwikkelingen in Arabië en ik zou willen volstaan met te wijzen op het boek *The desert Falcon* door Claud Morris, dat op botende wijze de stormachtige ontwikkeling en vooral de indrukwekkende persoonlijkheid van Sheikh Zayed beschrijft.

We voelden allen dat deze conferentie een eeuwenlange periode van de valkerij afsloot en dat we hier op de drempel stonden van een geheel nieuw gebeuren. Hier werd alles van het verleden en heden samengevat en kwamen de nieuwste ontwikkelingen in het volle licht. Het is te hopen, dat ooit de Proceedings van deze conferentie zullen verschijnen, want het is ondoenlijk om zelfs maar in het kort de overloed te bespreken, die hier aan de orde kwam.

Desondanks doe ik een poging om enkele punten naar voren te brengen. In de V.A.E. zijn twee valkeniersclubs, die van Abu Dhabi en Dubai. De totale voorraad valken, die voor de jacht gebruikt worden, werd op ca. 300 vogels geschat, vrl. Sakers.

In de V.A.E. is alle jacht verboden. De valkerij-expedities gaan naar Pakistan. Het wild, met name de Houbara, is niet door de jagers of valkeniers uitgeroed, maar heeft het meeste te lijden gehad van de gestadig slechter wordende klimatologische omstandigheden.

Ook de vissen zijn beschermd en mogen slechts op bepaalde manieren gevangen worden. Het gebruik van explosieven is verboden.

Er zijn vergoedde plannen om onderzeese wouden aan te leggen en de aloude paarl-oestervisserij wordt gestimuleerd. De zeeokoen en zeeschildpadden kunnen als voedsel voor de mens weer belangrijk worden. De Mangrove-bossen langs de slenken en kreek, waar duizenden vogels broeden, zijn beschermd gebied. Er worden drie grote, kunstmatige meren aangelegd en 7 miljoen bomen geplant. De Arabieren zijn van huis uit jagers en willen niets liever dan in vrijheid leven in een zuiver milieu.

Het is de duidelijke wil van Sheikh Zayed om de periode van misschien 20 à 30 jaar, waarin de onvoorstelbare bedragen de schatkist instromen, te gebruiken voor de realisering van zijn grote droom van een groen en vruchtbaar Arabië.

Prins Bernhard, Z.E. Mani al-Utaiba (de olie-minister), Abdullah al-Nuwais en Christopher Savage belichten allen op hun wijze, de milieuproblemen en gaven tal van interessante details.

In veel opzichten heeft men hier de kennis van het Westen nodig en men koopt die „know-how” eenvoudig. Er liggen hier geweldige mogelijkheden en wat nergens ter wereld kan, gebeurt hier.

Om bij de valkerij te blijven: Joe Platt fokt in Koeweit witte Geervalken in een „kliniek” met klimaatregeling en de modernste wetenschappelijke apparatuur.

We hebben de hoop dat de in beginsel niet materialistische mentaliteit van de Arabier het zal winnen van ons Westerse denken, dat, of we willen of niet, toch financieel/materieel is, omdat we voorlopig nog niet toe zijn aan een algemeen aanvaardbaar alternatief.

Over de praktische valkerij waren zeer belangwekkende lezingen van o.a. Roger Upton, Christian Saar, Joe Platt, L.H. Hurrell, John Cooper, Hans Kiel en Tom Cade.

Het fokken in gevangenschap stond in het centrum van de belangstelling en het is verheugend, dat er nu, overal ter wereld, per jaar honderden roofvogels gefokt worden die gebruikt worden om de ongevalen plaatsen in de natuur weer in te nemen. Val-

50

keniers zijn op deze wijze ook onafhankelijk van de natuur, die al zo te lijden heeft. „Captive-breeding” is een routine-zaak geworden, ook voor vele amateurs. Naast grote voordelen, zijn hier echter ook niet geringe risico's aan verbonden, waar ik al eerder op gewezen heb en ook op deze conferentie soms zeer duidelijk aanwezig waren.

De resoluties die door de Conferentie werden aangenomen komen ongeveer hier op neer (door de soms wat moeizaam verloopende simultaan-vertalingen geven we alleen de hoofdzaak)

De Conferentie:

- bedankt Z.H. Sheikh Zayed voor zijn gastvrijheid en prijst hem voor zijn toekomstvisie om deze Internationale Conferentie bijeen te roepen.
- bepleit de instelling van een permanente stuurgroep, die kan assisteren bij de organisatie van toekomstige conferenties.
- doet een aanmoediging te komen tot de oprichting van nationale — en één internationale — organisatie(s), met als taak het voortbestaan van de valkerij te waarborgen.
- Zij zullen daartoe dienen samen te werken met de lokale jacht- en natuurbeschermingsorganisaties, hun nationale regeringen en de daarvoor in aanmerking komende instanties, teneinde een verbetering in de positie van de valkerij te bereiken.
- spreekt de wens uit dat de verslagen van deze eerste Internationale Conferentie zullen worden gepubliceerd in de daarvoor in aanmerking komende talen.
- steunt onderzoeken i.a.v. de medische, historische en praktische aspecten van het vluchtbedrijf, die een bijdrage kunnen leveren tot een wezenlijke vooruitgang in de valkerij.
- steunt het plan voor de oprichting van een internationaal fonds, waaruit projecten en wetenschappelijk onderzoek, met als doelstelling het behoud van de valkerij en de bescherming van de daarbij gebruikte vogels, gefinancierd kan worden.

In hoeverre deze aanbevelingen zullen worden opgevolgd, zal de toekomst leren. In zijn slottoespraak koningde Z.E. Sheikh Sultan aan, dat Z.H. Sheikh Zayed reeds had toegestemd, de vertaling in het Arabisch van *De Arte Venandi cum Avibus* van Keizer Frederik II te financieren en steun te verlenen aan de voorbereiding en publicatie van een verklarende woordenlijst, aan de hand waarvan, volgens de moderne taxonomie, de verschillende roofvogels gedetermineerd kunnen worden, die in oude valkerij-manuscripten met verschillende termen worden aangeduid. Ook talrijke oude valkerij-uitdrukkingen en de verklaring hiervan, zullen in deze lijst worden opgenomen.

Sheikh Zayed heeft eveneens maatregelen getroffen voor de bouw en inrichting van een moderne veterinaire kliniek, speciaal voor de gezondheidszorg van de jachtvogels. Tevens overweegt hij een fonds in het leven te roepen voor ontwikkeling, behoud en bescherming van de gehele valkerij.

We zijn Sheikh Zayed grote dank verschuldigd voor zijn bijzondere initiatief op dit beslissende ogenblik, waardoor de conferentie een historische waarde kreeg, en voor zijn geweldige gastvrijheid.

Er moet echter de schermen hard aan de voorbereiding gewerkt zijn, op andere wijze dan wij gewend zijn te doen, improviserender en sterk persoonlijk gericht. Vooral de heren Abdulrahman Khaleq en Dr. Morsy Abdullah zijn wij veel dank verschuldigd. De conferentie is voor alle deelnemers een onvergetelijke ervaring geweest.

51

ORNITHOLOGISCH JAARVERSLAG

seizoenen 1975-1976 en 1976-1977

door W.P.J. Lammers

Met het verschijnen van dit 10e jaarboek hebben wij ook de traditie dat het ornithologisch jaarverslag een vaste rubriek in ons jaarboek behoort te zijn, weer in ere hersteld.

Door omstandigheden heeft u het de vorige keer moeten missen en we hopen dat het bij die ene keer zal blijven, temeer daar wij het ornithologisch jaarverslag als een van de belangrijkste onderdelen van het jaarboek beschouwen.

De resultaten en gegevens zijn natuurlijk in de eerste plaats voor de leden van ons Verbond bestemd, maar de verslagen, die toch een beeld geven van het valkerij-gedrag in deze tijd, hebben ook historische betekenis. In dit verband willen wij nog eens wijzen op het belang van een nauwkeurige registratie, die echter alleen mogelijk is als alle vogelvoerende leden jaarlijks opgave doen van hun verrichtingen! In vergelijking met voorgaande jaren is hier al een duidelijke verbetering te constateren; het aantal inzenders was groter dan ooit!

De formulieren die u jaarlijks toegezonden krijgt, blijken in de praktijk goed te voldoen, al dienen ze op sommige punten veranderd te worden. De vraagstelling is niet overal even duidelijk en geeft soms aanleiding tot vergissingen. Voor het seizoen 1977-1978 is echter een gewijzigde versie in de maak.

Gelukkig zijn er velen die het formulier aanvullen met een vaak zeer uitvoerig verslag, dat de ornithologisch secretaris — of in dit geval diens tijdelijke vervanger — buiten een flinke dosis boeiende leesstof, ook de nodige achtergrond-informatie verschaft. Het archief wint hierdoor aan waarde en de praktische kennis van het vluchtbedrijf wordt op deze wijze voor de toekomst vastgelegd.

Wij spelen nog altijd met de gedachte, de verslagen van een aantal — laten we zeggen 10 seizoenen — te bewerken en in een komende uitgave van het jaarboek te publiceren. Slijper deed dat in 1967 en het wordt zeker tijd de ontwikkeling van de laatste jaren te analyseren en aan een kritische beschouwing te onderwerpen.

Vooruitlopend op een dergelijke publicatie kunnen wij vaststellen — leest u er de jaarverslagen maar op na — dat er een stijgende lijn is, zowel kwantitatief als kwalitatief; de gegevens die wij in dit verslag vermelden spreken voor zichzelf.

Wel betreft het vrijwel uitsluitend de haviken; de Hoge Vlucht staat nog altijd op een laag pitje, maar daar komen we straks op terug.

Voordat wij aan ons overzicht beginnen nog even iets over de aspirantleden. Van de verslagen van hun stage is soms veel werk gemaakt. Vooral Huyskens verdient in dit opzicht een pluim. Zijn verslag is méér dan een goed geschreven opstel; hij heeft ook nagadacht, vergelijkingen gemaakt, voorzichtige conclusies getrokken en daarmee blij geven te begrijpen dat valkerij méér is dan alleen maar scores maken! Waarbij we dan toch even kwijt willen dat het uiteindelijk wel om die „score” (ongelukkig woord overigens) draait. In een beetje jachtveld moet het mogelijk zijn behoorlijke resultaten te behalen, tenminste, als de vogel geregeld (= veel) gevlogen wordt.

52

Sperwer - aquarel van H.J. Slijper

52



Sperwer - aquarel van H.J. Slijper

52

52

De Hoge Vlucht

Er is in dit jaarboek al eens eerder opgemerkt dat de Hoge Vlucht op een uiterst wankel basis stoelt; deze 2 seizoenen zijn daar weer een bewijs van. Na zijn suksessen met de aanwachter „Fiona” heeft het Dijkstra niet meegezeten. Alle pogingen om met een in Duitsland gefokte Slechtvalktarsel tot resultaat te komen, bleven uit. Als wij dan in aanmerking nemen dat Dijkstra de vogel vrijwel elke dag vloog, over een goed veld en dito hoofd beschikt en bovendien grote kennis van zaken heeft, dan is dit het zoveelste bewijs hoe moeilijk het allemaal wel is.

Ter illustratie het volgende uit zijn verslag:

„Tijdens de training bleek hij niet te mantelen, niet te krijten (ik gaf nooit ti-bits, noch probeerde ik hem door dragen zeger te krijgen), maar vertoonde een vreemd gedrag door tijdens het vliegen bij voorkeur niet in mijn buurt te blijven. Ging vaak naar de horizon, niet om te jagen, maar gewoon om te spelevaren.

Af en toe werd een snelle duif ver achtervolgd; tarsel kwam dan wel hoog terug... In ieder geval leerde hij er niets van, bleef laag vliegen en ging er na enkele rondjes weer vandoor.

Na 9 weken *dagelijks* vliegen heb ik het moeten opgeven, omdat er geen verbetering te bespeuren viel en het geen enkele zin zou hebben de vogel nu nog aan de inmiddels goed bevlogen en schuwe hoenders te brengen.”

Tot zover Henk Dijkstra.

Maar ook Velthuisen had pech; zijn valk kreeg last van de beruchte „bumblebeet” en kon niet gevlogen worden.

In ieder geval heeft ons Belgische lid Kruyfhoofd in 1976-1977 met zijn Saker 14 kraaien en roeken gslag en dat is het enige positieve dat we u kunnen melden.

Een weinig opwekkend verhaal dus en daarmee zouden we het wel zeer korte relaas voor wat betreft de Hoge Vlucht kunnen afsluiten, maar niet zonder iets over de toekomst te zeggen.

Het instandhouden van het vluchtbedrijf — dus ook de Hoge Vlucht! — behoort tot de doestellingen van ons Verbond. De schaarste aan Slechtvalken was er zeker mede debet aan, dat „het vak” nog slechts door één of twee leden beoefend kon worden. Het heeft er zelfs een tijdje naar uitgezien, dat zij de laatste der Mohikanen zouden zijn! De kansen om in de toekomst met gefokte Slechtvalken te gaan vliegen zijn evenwel niet ongunstig. Maar daarmee ben je er niet, want een veld van voldoende grootte, niet te ver uit de buurt, een behoorlijk aanbod van prooien en — in het geval van de aanwachterij — een gespecialiseerde hond, zijn factoren die minstens even belangrijk zijn. Waarbij we dan de beschikbare tijd apart willen noemen, want zonder dat heeft je er niet eens aan te beginnen.

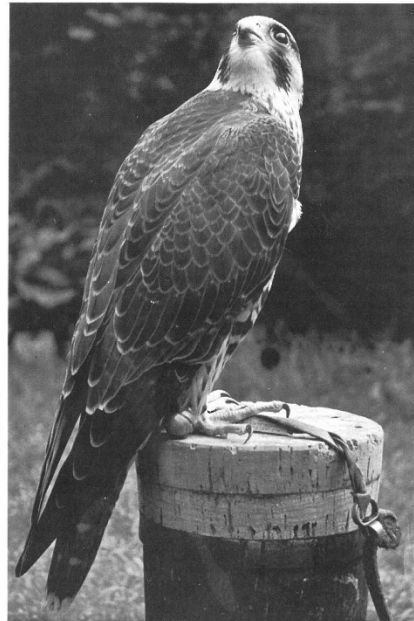
Voorlopig zullen we nog op een beperkte schaal moeten doordraaien, maar de know-how is aanwezig en als er ook weer valken beschikbaar komen, stijgen ook de overlevingskansen voor de Hoge Vlucht!

De Lage Vlucht

Gelukkig kunnen we hier meer optimistische geluiden laten horen. De resultaten zijn goed en het verlies aan vogels minimaal.

Van de volgende havikiers werd bericht ontvangen: Mevr. Cloppenburg, Van Arden-donk, Van Asperen, Biemans, Boers, Bus, Corten, Cramer (buitenlands lid), Driest-

54



Slechtvalk - Foto: H. Dijkstra

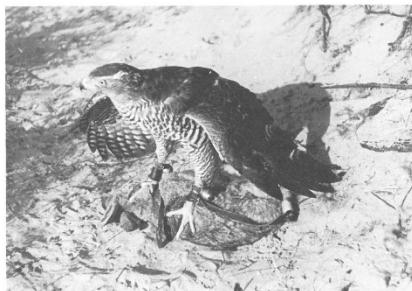
55

huizen, Dijkstra, Fleskens, Van Gerven, Haantjes, Horck, Huilmand, Köhler, Kuiper, Lammers, Mollen, G.A. van Nie, G.J. van Nie, Van der Put, Rademacher, De Regt, Simonis, Slijper, Staal, Strijland, Velthuisen sr., Velthuisen jr. en Wierda.

| | | | | | | |
|-------------------|--------------------------|--------------|--------------------------|--------------|----------|--------|
| seizoen 1975-1976 | 28 Haviken | 24 in de mui | 2 weggevloden/losgelaten | 2 doodgegaan | | |
| seizoen 1976-1977 | 34 Haviken | 29 in de mui | 3 weggevloden/losgelaten | 2 doodgegaan | | |
| seizoen 1975-1976 | 23 Haviken sloegen prooi | | totaal 891 stuks | | | |
| seizoen 1976-1977 | 30 Haviken sloegen prooi | | totaal 1103 stuks | | | |
| | konijn | fazant | meeuw | haas | diversen | totaal |
| seizoen 1975-1976 | 666 | 28 | 124 | 3 | 70 | 891 |
| seizoen 1976-1977 | 746 | 50 | 217 | 7 | 83 | 1103 |
| totaal | 1412 | 78 | 341 | 10 | 153 | 1994 |

Een eenvoudig rekenommetje leert ons, dat het gemiddelde per vogel over 2 seizoenen 37 stuks is. Niet slecht dus, maar we moeten daar wel bij bedenken, dat de onderlinge aantallen grote verschillen vertonen. Althoevel de hoogte van de score niet alléén zalig-makend is, wildebezetting/prooi-aanbod, aantal outings en nog een paar zaken zijn daarop van invloed, vertellen de resultaten ons wel een en ander over de kwaliteiten van de vogel (en diens baas!). Een Havik die veel gevlogen wordt, daarbij in een hoge conditie, kan tot betere prestaties komen, vertoont een prettiger gedrag (de beroemde vieuzer cirkel) en dat maakt het voor de toeschouwer veel aantrekkelijker.

Foto: H. Dijkstra



56

Slijper vloog zijn, in een broedmachine opgefokte, tarsel erg veel. Elke „jachtidag” duurde maar 1 tot 1½ uur, maar dan wel bijna elke dag. Hij betitelt de kwaliteit van de vluchten als „boven het gemiddelde”.

Het resultaat na 2 seizoenen is een zeer gevarieerd tableau, waaronder 4 kraaien, 2 Kauen, en zelfs 2 Eksters! Zo sloeg hij ook 2 Spreuwen na een „sperswachrichtige overrompeling” en een kraai na een slip op 60 m! De totale vluchtlengte was 80 m. Een prestatie waarvoor een wilde Havik zich niet behoeft te schamen. Want daar gaat het toch om, de kwaliteit van de vluchten en de norm die we daarbij aanleggen, kan niet hoog genoeg zijn.

Slijper zegt daarover:

„Nog steeds ben ik ervan overtuigd (en velen met mij) dat je met een Havik vrij gauw succes hebt — vlugger dan met een valk — maar dat *slechts weinigen* in staat zijn met een Havik dingen te doen, waartoe ook een wilde Havik in staat is.”

En dat is heel wat; Paul Opdam geeft daarvan treffende staaltjes in zijn boek over de Havik dat een dezer dagen verschijnt.

Slijper gaat dan verder:

„Toen er veel meeuwen waren (en dus veel sukses) had hij (de tarsel) een tijdlang de gewoonte om na de eerste misser, doch ook bij voorbaat, hoog (10 à 15 m) op te stellen en onlaag te stoten, wat erg mooi was om te zien; deed dit ook op Kauen en Eksters.”

Goede tot zeer goede resultaten — in beide seizoenen! — behaalden: Mevr. Cloppenburg, Biemans, Bus, Dijkstra, Van Gerven, Lammers en Slijper.

Dijkstra stond weer aan de top. Zijn Havikswijf „Linquenda” was bijzonder succesvol. De vogel vliegt nu voor het derde seizoen en we zijn benieuwd of hij deze keer de resultaten van de beide voorgaande jaren zal evenaren.

Van Gerven sloeg in één seizoen 75 konijnen, zonder de hulp van fret of hond. Toen hij een keer zijn vogel wilde terugroepen en de loer op de grond wierp, kwam niet de Havik, maar wel een wilde Buizerd er op af, die pas op het laatste moment in de gaten kreeg, dat hij het heerlijke maal ook een mens hoorde en er danig geschrokken vandoor ging. In het grensgebied opereerde Bus en zijn Havik vloog een best tableau bij elkaar. In de tas kwam zelfs een verwilderde kat, een „prooisoot” die niet zonder gevaar voor Havik en havikier te bemachtigen is.

De wildvang „Maja” van Biemans kreeg een ontsteking aan de poot, maar als wij dit schrijven is de vogel hopelijk weer geheel hersteld. Ook „Maja” gaf haar baas veel voldoening.

Mevr. Cloppenburg vliegt nog altijd met haar oude tarsel en bewijst dat het mogelijk is een reeks van achtereenvolgende jaren met dezelfde vogel sukses te hebben.

Van de nieuwe leden willen we Van Asperen niet onvermeld laten. Hij was de eerste eigenaar van Slijpers al eerder besproken tarsel en behaalde met deze vogel een score, die met een hoog waarderingscijfer gehonoreerd kan worden.

Telcursstellingen, zoals ziektes, waren er natuurlijk ook; we noemen al de Havik van Biemans; in voorkomende gevallen kon echter nimmer tevergeefs een beroep gedaan worden op de dierenarts G.J. van Nie. Een woord van dank is hier wel op zijn plaats!

Tot slot nog dit. We hebben in dit summier verslag enkele namen de revue laten passeren; we willen daarmee echter niets afdoen aan de prestaties van de andere vogelvoerende leden!

Resumerend kunnen we vaststellen, dat het goed gaat met de havikerij in Nederland en we wensen hen die één of meerdere magere seizoenen achter de rug hebben, veel sukses toe en in sommige gevallen een flinke dosis zelfkritiek.

57

Het asielwerk

Er werden in de afgelopen 2 seizoenen weer een groot aantal dag- en nachtroofvogels verzorgd en in vele gevallen met succes in de natuur teruggebracht. De inzet van de F-vergunninghouders verdient alle lof. Enfin, de cijfers spreken duidelijke taal. De leden verzorgden: 124 Torenvalken, 6 Boomvalken, 1 Slechtvalk, 2 Lannervalken, 2 Luggervalken, 1 Smelleken, 7 Haviken, 15 Sperwers, 6 Bruine Kiekendieven, 63 Bui-zerds, 1 Ruigpootbuiszard, 1 Steppenarend, 1 Wespendif, 40 Ransuilen, 25 Bosuilen, 22 Sleemuiden, 9 Kerkuilen, 2 Velduilen en 1 Dwergooruil.

Totaal: 329 dag- en nachtroofvogels.
Hiervan konden 214 stuks weer na korte of langere tijd worden losgelaten, 77 stuks gingen dood of moesten worden afgemaakt, 18 vogels worden nog verzorgd en 2 Bui-zerds en de Steppenarend verhuisden naar een dierentuin.

Wij geven deze aantallen onder voorbehoud, zo hebben wij van 17 vogels niet uit de rapporten kunnen afleiden wat er uiteindelijk van geworden is.

Sperwers vertonen dikwijls vleugeltelsel, een gevolg van de onstuimige jachtwijze van deze soort. Een gebroken vleugel had ook het Smelleken dat door Staal met succes gerevalideerd werd. Hoe dat in zijn werk ging heeft u op de voorgaande bladzijden kunnen lezen.

De Steppenarend en het Dwergooruiltje konden niet meer in de natuur worden teruggebracht. De Steppenarend — een in Eindhoven in beslag genomen exemplaar — werd een tijdje door J. Mollen verzorgd en uiteindelijk aangeboden aan de diergaarde Blij-dorp.

Veel interessanter is de Slechtvalktarsel die in Deurne tegen een schoolraam vloog en vernuft van de grond kon worden opgehaald. Gelukkig mankeerde hij niets en Staal heeft hem dan ook een dag later weer losgelaten.

J. J. Mollen kreeg een gekortwiekte Torenvalk en maakte deze weer compleet d.m.v. 18 aangestoken duivenpennen. Het valkje voelde zich daar kennelijk wonderwel bij en bleef ca. 2 maanden in de omgeving van Mollen's huis rondvliegen en broedde het voorjaar daarop in de directe omgeving.

Dat het asielwerk — hoewel in wezen niets met het vluchtbedrijf van doen hebbend — met groot enthousiasme verricht wordt, getuigen de uitgebreide rapporten, zoals die van Biemans, Klees, G.J. van Nie en ons erelid Dr. v.d. Wall.

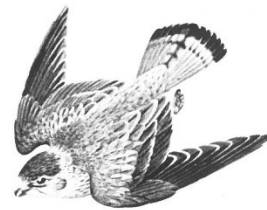
Diversen

De inderijd weggevlagen Haviktarsel van Haantjes (zie jaarboek 1973) broedde weer in de vrije wildbaan en vliegt nog steeds rond met de bellen aan de poten.

Een paar waarnemingen: Flevoland herbergde in de winter van 1976-1977 3 zeldzame gasten, nl. 3 juveniele Zeearenden en er was zelfs sprake van een vierde exemplaar. Flevoland is een geliefd overwinterings- en doortrekgebied voor vele roofvogelsoorten en ook de Slechtvalk laat zich nog wel eens zien. Op 23 februari van dit jaar kon Biemans een fraaie rode valk waarnemen en de gemuete slagpen die hij een paar dagen daarvoor vond, zal wel van dezelfde vogel geweest zijn.

Tenslotte nog iets over de roofvogelstand in Nederland. De vooruitgang zet door, de Havik heeft zich volledig hersteld, ook de Sperwer is kennelijk over zijn dieptepunt heen en dat zijn zaken die tot vreugde stemmen.

58



Smellekens - aquarel van H.J. Slijper

59

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND „ADRIAAN MOLLEN”

stelt zich ten doel de bevordering van het vluchtbedrijf in de ruimste zin des woords onder meer door de beoefening van de jacht door middel van jachtvogels, de studie en de bevordering van het vluchtbedrijf en de bescherming en de studie van roofvogels.

kent erelieden, voorgaande leden, gewone leden, aspirant-leden en donateurs.

Wie als lid-valkenier in het Verbond wenst te worden opgenomen zal zich daarop moeten voorbereiden.

Gedurende drie seizoenen moet hij onder leiding van een lid-valkenier als mentor blijk geven van belangstelling en beginnende bekwaamheid in het vluchtbedrijf, waarna hij door de ledenvergadering tot lid-valkenier kan worden benoemd. Er bestaat een lijst van mentoren.

Ieder, die met het doel van het Verbond instemt, kan door het bestuur als *donateur* worden aangemerkt tegen een schenking van f.500,— of een jaarlijkse bijdrage van minstens f.35,—.

BESTUUR:

G.A. van Nie, Hapert, voorzitter.
F.A. Kleyn, 's-Gravenhage, secretaris.
J. Mollen, Rielthoven, penningmeester.
B.L. Boers, Hoenderloo, ornithologisch secretaris.
W.P.J. Lammers, Lisse, redacteur Jaarboek.

Adressen:

SECRETARIS:
Judehorst 61, 's-Gravenhage, telefoon 070-852090.

REDACTEUR JAARBOEK:
Vincent van Goghstraat 21, Lisse.

PENNINGMEESTER:
Vinklaan 5, Rielthoven, betalingen t.n.v. penningmeester Nederlands Valkeniersverbond „Adriaan Mollen”, Rielthoven, Postrekening 7.64.30.

INHOUDSOPGAVE

| | |
|---|---------------------------|
| blz. 3 | <i>K. J.W.G. Pfeiffer</i> |
| Ten geleide | |
| blz. 4 | <i>H.J. Slijper</i> |
| Waarom een Havik zo moeilijk een eend pukt | |
| blz. 15 | <i>J.D.M. Staal</i> |
| Falco columbarius of avonturen met een Smelleken | |
| blz. 19 | <i>H.J. Slijper</i> |
| „Vroeger.....” | |
| blz. 21 | <i>Mr. H.A. Daendels</i> |
| Mongoolse valkeniers en de valkerij in China in de 10e eeuw | |
| blz. 29 | <i>H. Dijkster</i> |
| Appel bij de jagende Havik | |
| blz. 39 | <i>J.D.M. Staal</i> |
| „Herbstbeize” | |
| blz. 43 | <i>H.J. Slijper</i> |
| Conference on Falconry and Conservation | |
| blz. 53 | <i>W.P.J. Lammers</i> |
| Ornithologisch Jaarverslag | |

60